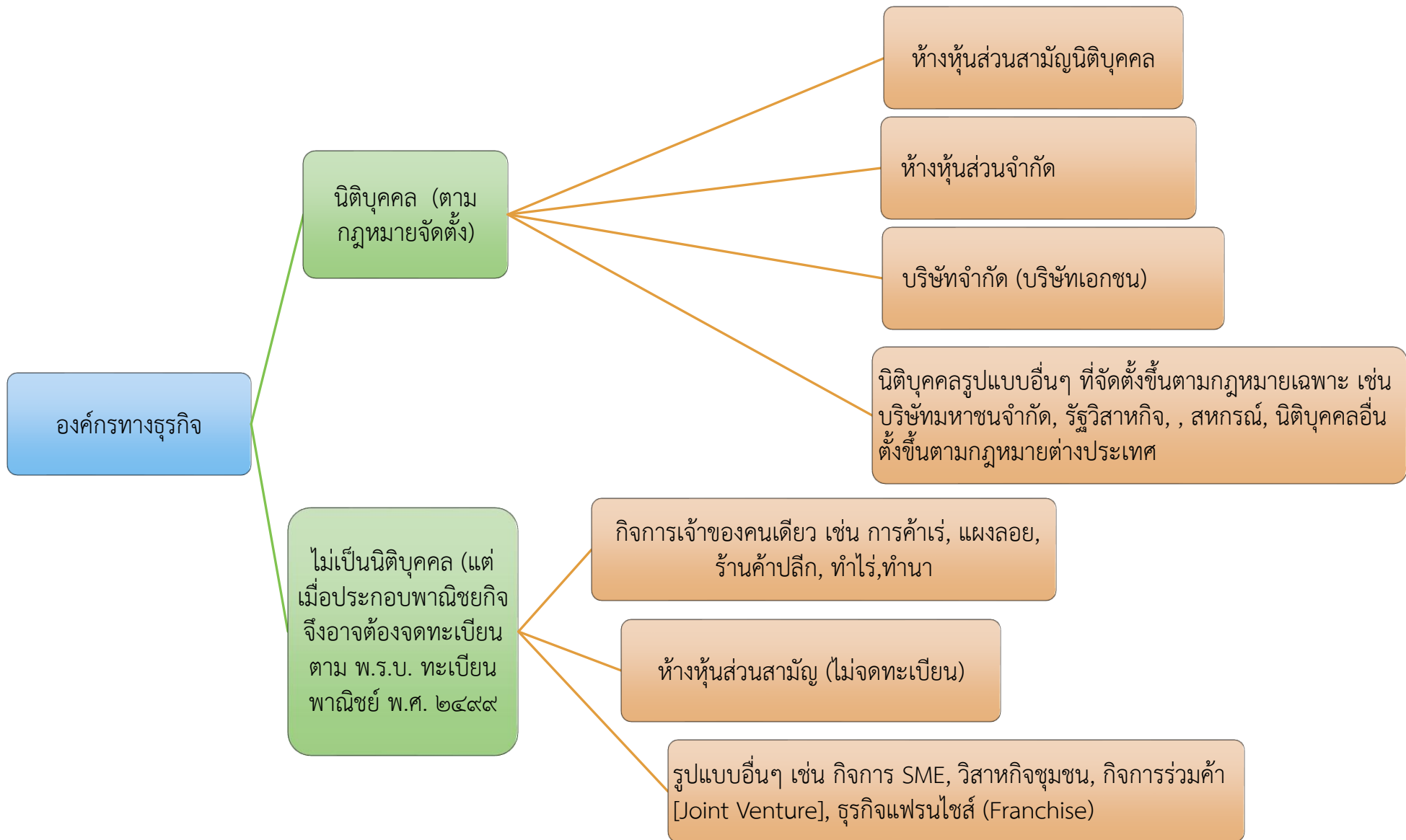

กฎหมายหุ้นส่วน - บริษัท

อ.วิรัตน์ วิเศษวงศ์กร

ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

องค์กรทางธุรกิจ ในความหมายทางกฎหมาย หมายถึง โครงสร้างหรือรูปแบบทางกฎหมายที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (การค้าขายเชิงพาณิชย์ [Trade, Commerce]) โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการแสวงหาผลกำไร

ความหมาย "กำไร" [Profit] ตรงข้ามกับ “ขาดทุน” [Loss] และต่างกับ “รายได้” [Income] “กำไร” จึงหมายถึง ส่วนเกินทุนของผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ทางการเงิน ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการหรือการลงทุน ในบริบทของกฎหมายหุ้นส่วนบริษัท เช่น ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๔๔, ๑๐๔๕, ๑๐๖๒ กำไรคือส่วนที่เหลือหลังจากหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดออกจากรายได้ ซึ่งจะถูกแบ่งปันกันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นตามสัดส่วนที่ตกลงกันไว้

มาตรา ๑๐๔๔ อันส่วนกำไรก็ดี ส่วนขาดทุนก็ดี ของผู้เป็นหุ้นส่วน
ทุก ๆ คนนั้น (ถ้ามิได้ตกลงเป็นอย่างอื่น) ย่อมเป็นไปตามส่วนที่ลงหุ้น

มาตรา ๑๐๔๕ ถ้าหุ้นส่วนของผู้ใดได้กำหนดไว้แต่เพียงข้างฝ่าย
กำไรว่าจะแบ่งเอาเท่าไร หรือกำหนดแต่เพียงข้างขาดทุนว่าจะยอมขาดเท่าไร
จะนี้ไซ้ร้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าหุ้นส่วนของผู้นั้นมีส่วนกำไรและส่วน
ขาดทุนเป็นอย่างเดียวกัน (การกำหนดสัดส่วนแต่เฉพาะการแบ่งกำไรหรือ
ขาดทุนอย่างใดอย่างหนึ่งก็นำไปใช้กับส่วนกำไรหรือขาดทุนที่มิได้ตกลงกัน
ไว้ด้วย)

มาตรา ๑๐๖๒ การชำระบัญชี ให้ทำโดยลำดับดังนี้ คือ

(๑) ให้ชำระหนี้ (เจ้าหนี้)ทั้งหลายซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก

(๒) ให้ชดใช้เงินทดรองและค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออก
ของตนไปเพื่อจัดการค้าของห้าง (เช่น เงินกู้ยืม ไม่ใช่เงินลงหุ้น)

(๓) ให้คืนทุนทรัพย์ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้ลงเป็นหุ้น

ถ้ายังมีทรัพย์เหลืออยู่อีกเท่าไร ก็ให้เฉลี่ยแจกเป็นกำไรใน
ระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน

ลักษณะสำคัญขององค์กรทางธุรกิจในทางกฎหมาย

๑. ความเป็นนิติบุคคล

๑.๑ รูปแบบนิติบุคคล มีกฎหมายรับรองสถานะ (ป.พ.พ. มาตรา ๖๕) ให้เป็น "นิติบุคคล" แยกต่างหากจากผู้ก่อตั้งหรือผู้ถือหุ้น นิติบุคคลสามารถเป็นเจ้าของ ทรัพย์สิน ฟ้องร้องหรือถูกฟ้องร้อง และทำสัญญาในนามตนเองได้ เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด (มาตรา ๑๐๑๕)

๑.๒ รูปแบบไม่เป็นนิติบุคคล อาจดำเนินธุรกิจในรูปแบบ เจ้าของคนเดียว หรือกลุ่มบุคคล เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญ ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลแยกจากผู้ถือหุ้นส่วน

มาตรา ๖๕ นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๖๖ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง

มาตรา ๗๐ นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะได้กำหนดไว้

ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล

โรงแรม ป.จำเลยที่ ๑ ก่อสร้างขึ้นโดยการรวมทุนของบุคคล ๔ คน รวมทั้งจำเลยที่ ๒ เข้าหุ้นกัน โดยทุกคนได้มอบอำนาจให้จำเลยที่ ๒ เป็นผู้จัดการกิจการ ไม่ปรากฏว่าเป็นห้างหุ้นส่วนที่ได้จดทะเบียน คงมีแต่หลักฐานการขอจดทะเบียนการค้าตามประมวลรัษฎากรเท่านั้น ดังนั้น โรงแรมดังกล่าวจึงเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคน ต้องรับผิดชอบกันเพื่อหนี้สินทั้งปวงของห้างโดยไม่จำกัดจำนวน โรงแรมจำเลยที่ ๑ ไม่เป็นนิติบุคคล ไม่อาจฟ้องหรือถูกฟ้องคดีได้ ดังนั้น โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ได้ ส่วนจำเลยที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งและเป็นผู้จัดการกิจการของโรงแรมจำเลยที่ ๑ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๒ ได้

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๘/๒๕๒๖)

๒.การจดทะเบียนตามกฎหมาย

มีการจดทะเบียนตามขั้นตอนทางกฎหมาย เพื่อให้มีสภาพความเป็นนิติบุคคล หรือได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ได้แก่

นิติบุคคล จดทะเบียนนิติบุคคลกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า (หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

มาตรา ๑๐๑๕ ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเมื่อได้จดทะเบียนตามบัญญัติแห่งลักษณะนี้แล้ว ท่านจัดว่า เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นทั้งหลายซึ่งรวมเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น

แม้บริษัท ป. โจทก์เป็นนิติบุคคลจดทะเบียนตามกฎหมายต่างประเทศ ก็มีอำนาจฟ้องคดีในศาลไทยได้ และมีอำนาจตั้งผู้แทนฟ้องคดีได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑ (๑๑), ๕๕, ๖๐ วรรค ๒ และ ป.พ.พ. มาตรา ๘๒๔ ทั้งโจทก์มีอำนาจมอบให้นิติบุคคลในต่างประเทศซึ่งมีสำนักงานสาขาในประเทศไทยขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๕๖/๒๕๐๕)

๒.การจดทะเบียนตามกฎหมาย (ต่อ)

-บุคคลธรรมดา เมื่อประกอบกิจการตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ประเภทที่ต้องจดทะเบียนพาณิชย์ตาม พระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๕๕ เช่น การค้าขายทั่วไป (ค้าปลีก/ค้าส่ง) ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย

-บุคคลธรรมดา, คณะบุคคล เช่น ประกอบกิจการ SME ยื่นขอจดทะเบียนกับ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ กิจการวิสาหกิจชุมชนยื่นขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับกรมส่งเสริมการเกษตร

๓. ความรับผิดชอบ

๓.๑ ความรับผิดชอบจำกัด เช่น ผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัด รับผิดชอบเฉพาะเงินลงทุน ไม่ต้องใช้ทรัพย์สินส่วนตัวชำระหนี้บริษัท

๓.๒ ความรับผิดชอบไม่จำกัด เช่น กิจการเจ้าของคนเดียว (บุคคลธรรมดา) หรือหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ้าของหรือหุ้นส่วนนั้น ต้องรับผิดชอบหนี้ทั้งหมดด้วยทรัพย์สินส่วนตัว

๔.โครงสร้างการบริหารจัดการ

๔.๑ กฎหมายกำหนดกรอบการบริหาร เช่น บริษัทต้องมี คณะกรรมการบริษัท (Board of Directors) และต้องจัดประชุมผู้ถือหุ้น ประจำปี

๔.๒ ห้างหุ้นส่วนอาจมีข้อตกลงระหว่างหุ้นส่วน (Partnership Agreement) เป็นกฎเกณฑ์ภายใน

รูปแบบองค์กร	เจ้าของคนเดียว	ห้างหุ้นส่วนสามัญ	ห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	บริษัทจำกัด
ผู้จัดตั้ง	คนเดียว	ตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป (มาตรา ๑๐๑๒)	ตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป (มาตรา ๑๐๑๒)	ตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป (มาตรา ๑๐๑๒)	ตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป (มาตรา ๑๐๑๒, ๑๐๕๗)
สถานะของบุคคล	บุคคลธรรมดา	กลุ่มบุคคล	นิติบุคคล (มาตรา ๑๐๑๕, ๑๐๖๔)	นิติบุคคล (มาตรา ๑๐๑๕, ๑๐๗๘)	นิติบุคคล (มาตรา ๑๐๑๕, ๑๑๑๑ วรรคหนึ่ง)
การลงทุน	เงิน, ทรัพย์สิน, แรงงาน	ทุกคนลงหุ้น (เงิน, ทรัพย์สิน, แรงงาน) (มาตรา ๑๐๒๖)	ทุกคนลงหุ้น (เงิน, ทรัพย์สิน, แรงงาน) (มาตรา ๑๐๒๖)	การลงทุนของ หุ้นส่วนจำกัด ความรับผิด ลง ด้วยแรงงานไม่ได้ (มาตรา ๑๐๘๓)	มีการแบ่งทุนเป็น หุ้นมีมูลค่าเท่ากัน ไม่ต่ำกว่า ๕ บาท (มาตรา ๑๐๕๖, ๑๑๑๓)

รูปแบบองค์กร	เจ้าของคนเดียว	ห้างหุ้นส่วนสามัญ	ห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	บริษัทจำกัด
การบริหารจัดการ	คนเดียว	ถ้ามิได้ตกลงกันไว้ หุ้นส่วนทุกคนย่อม เป็นผู้จัดการห้าง (มาตรา ๑๐๓๓)	ถ้าตกลงกันให้ หุ้นส่วนบางคนเป็น หุ้นส่วนผู้จัดการให้ ระบุชื่อในรายการ จดทะเบียน (มาตรา ๑๐๖๔ (๕))	หุ้นส่วนไม่จำกัด ความรับผิดชอบนั้น เป็นหุ้นส่วน ผู้จัดการ (มาตรา ๑๐๗๘ (๖), ๑๐๘๓)	กรรมการเป็นผู้แทน บริษัท(มาตรา ๑๐, ๑๑๔๔, ๑๑๖๓)
ความรับผิดของ เจ้าของ, หุ้นส่วน, ผู้ถือหุ้น	คนเดียวโดยไม่ จำกัดความรับผิด	หุ้นส่วนรับผิด ร่วมกันในหนี้ของ ห้างโดยไม่จำกัด (มาตรา ๑๐๒๕, ๑๐๕๐)	<u>เมื่อ</u> ห้างผิन्छชำระ หนี้ หุ้นส่วนรับผิด ร่วมกันในหนี้ของ ห้าง(มาตรา ๑๐๗๐)	หุ้นส่วนประเภท จำกัดความรับผิด รับผิดไม่เกิน จำนวนเงินลงหุ้น <u>เมื่อ</u> ห้างเลิกกัน (มาตรา ๑๐๕๕)	ผู้ถือหุ้นรับผิดจำกัด ไม่เกินจำนวนมูลค่า หุ้นที่ส่งใช้ไม่ครบ (มาตรา ๑๐๕๖ ๑๑๓๓)
การเลิกกิจการ	คนเดียว	ตามสัญญา, โดยผล ของกฎหมาย หรือ คำสั่งศาล (มาตรา ๑๐๕๕, ๑๐๕๗)	เพิ่มเหตุเลิกห้าง เพราะล้มละลาย (๑๐๖๕)	เหตุเลิกเช่นเดียวกับ กรณีห้างหุ้นส่วน สามัญนิติบุคคล (มาตรา ๑๐๘๐, ๑๐๕๒)	ตามข้อบังคับ, โดย ผลของกฎหมาย หรือคำสั่งศาล (มาตรา ๑๒๓๖, ๑๒๓๗)

บรรพ ๓ เอกเทศสัญญา
ลักษณะ ๒๒ หุ้นส่วนบริษัท

หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงเข้ากัน เพื่อกระทำการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไร อันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น

(มาตรา ๑๐๑๒)

หลักเกณฑ์สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท มีดังนี้

๑. มีสัญญาระหว่างบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป

การแสดงเจตนา ความสามารถ วัตถุประสงค์ของสัญญา บังคับตาม
บรรพ ๑ หลักทั่วไปว่าด้วยบุคคลและนิติกรรม และบรรพ ๒ มูลแห่ง
หนี้ว่าด้วยสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นิติกรรมข้อตกลงจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทไม่มีแบบ แต่หากมี
ข้อสัญญากันด้วยว่าจะไปจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคล แล้วไม่ดำเนินการ
จัดทำข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งเพื่อจดทะเบียนตามกฎหมาย ก็มีผล
เพียงนิติบุคคลนั้นไม่เกิดขึ้น แต่ข้อตกลงนั้นมิได้เป็นโมฆะตาม ป.พ.พ.
มาตรา ๑๕๒

- จำเลยร่วมและจำเลยทั้งสองตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการ
จำหน่ายสินค้าที่ซื้อจากโจทก์ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์แบ่งปันผลกำไร
ระหว่างกัน จึงเข้าลักษณะสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญตาม ป.พ.พ.
มาตรา ๑๐๑๒ แล้ว หากต้องทำสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญระหว่าง
จำเลยร่วมกับจำเลยทั้งสองไม่ การที่จำเลยทั้งสองร่วมกันสั่งซื้อสินค้าจาก
โจทก์และเป็นหนี้ค่าสินค้าโจทก์เป็นการดำเนินการในฐานะหุ้นส่วน อัน
เป็นไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ดังนั้น จำเลยร่วม
ซึ่งเป็นหุ้นส่วน จึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยทั้งสองชำระหนี้ค่าสินค้านี้ดังกล่าว
ให้แก่โจทก์ด้วย ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๕๐

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๔๑๐/๒๕๕๘)

๑. มีสัญญาระหว่างบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป (ต่อ)

คำว่า “บุคคล” รวมนิติบุคคล เว้นแต่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย
ในเรื่องความสามารถของบุคคล

ตามระเบียบสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกลางฯ พ.ศ. ๒๕๖๑
ข้อ ๕๘ ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด จะเป็น
หุ้นส่วน (จำกัดหรือไม่จำกัดความรับผิด) ในห้างหุ้นส่วนก็ได้

-บริษัทจำกัด นิติบุคคลต่างประเทศ สามารถทำสัญญาจัดตั้งห้าง
หุ้นส่วนสามัญได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๔๘/๒๕๓๑, ๓๒๘๕/
๒๕๖๑)

- จำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นบริษัทจำกัด กับบริษัทในต่างประเทศอีกสองบริษัท ร่วมกันจดทะเบียนการค้าสำหรับงานก่อสร้างสะพานไว้กับกรมสรรพากรว่า "ส.บริดจ์ จอยเวนเจอร์" เช่นนี้ย่อมเห็นได้ว่ากิจการดังกล่าวก็คือห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน เป็นนิติบุคคลซึ่งจำเลยที่ ๑ กับบริษัทร่วมกันกระทำในประเทศไทยนั่นเอง ดังนั้นเมื่อรถยนต์บรรทุกของ นาย ว. โจทก์ตกลงไปในหลุมที่ "ส.บริดจ์ จอยเวนเจอร์" ขุดไว้ โดยเกิดขึ้นในกิจการที่เป็นธรรมดาของ "ส. บริดจ์ จอยเวนเจอร์" จำเลยที่ ๑ จึงต้องรับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวน ในการชำระหนี้ที่เกิดขึ้นจากการละเมิดนั้น ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๕๐ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๘๔๘/๒๕๓๑)

- โจทก์เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด และเป็นหุ้นส่วนในสัญญา
กิจการร่วมค้ากับ จ. อินเตอร์เนชั่น คอร์ปอเรชั่น ซึ่งเป็นบริษัทจดทะเบียนใน
ประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมกันจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มต่อกรมสรรพากร
ใช้ชื่อผู้ประกอบการว่า “กิจการร่วมค้า เจ.วี.บี.เอส ...” ซึ่งเป็นห้างหุ้นส่วน
สามัญไม่จดทะเบียน เมื่อกิจการร่วมค้าดังกล่าวและจำเลยที่ ๑ ทำสัญญาจ้าง
เหมาซึ่งเป็นสัญญาจ้างทำของไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ ถือ
ได้ว่าสัญญาจ้างเหมาดังกล่าวมีผลผูกพันจำเลยที่ ๑

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๘๕/๒๕๖๑)

บริษัทมหาชนจำกัด ทำสัญญาจัดตั้งห้างฯ ได้หรือไม่ ?

- บริษัทจำกัดเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน
ได้ แต่บริษัทมหาชนจำกัด กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้าง
หุ้นส่วนสามัญ หรือเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัด
ถ้าฝ่าฝืนความตกลงนั้นเป็นโมฆะ ตาม พ.ร.บ. บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.
๒๕๓๕ มาตรา ๑๒) แต่ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๑๖/๒๕๕๕

- กิจการร่วมค้าระหว่าง บริษัท พ. จำกัด (มหาชน) จำกัดที่ ๑ กับ บริษัทต่างประเทศอีกสองบริษัท ก็คือ ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ซึ่งร่วมกันกระทำในประเทศไทยนั่นเอง เมื่อพฤติการณ์ของจำกัดที่ ๑ ตั้งแต่กิจการร่วมค้าฯ ทำสัญญากับกรุงเทพมหานครและยื่นคำขอจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มจนกระทั่งเลิกกิจการ มีการใช้ชื่อของจำกัดที่ ๑ เป็นชื่อกิจการร่วมค้าฯ มาโดยตลอด และเหตุในการประเมินภาษีคดีนี้เนื่องจากการกิจการร่วมค้าฯ มิได้ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลและมิได้ยื่นแบบแสดงรายการภาษีมูลค่าเพิ่มในช่วงระยะเวลาที่มีการใช้ชื่อของจำกัดที่ ๑ เป็นชื่อกิจการร่วมค้าฯ ดังนั้น จำกัดที่ ๑ จึงต้องรับผิดชอบหนี้ค่าภาษีอากรค้างให้แก่กรมสรรพากร โจทก์ ในบรรดาหนี้ของกิจการร่วมค้าฯ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๕๔

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๑๖/๒๕๕๕)

ข้อสังเกต ฎีกาที่ ๕๓๑๖/๒๕๕๘ เป็นการวินิจฉัยคดีภาษีอากร ซึ่งจำเลย
ที่ ๑ เป็นบริษัทจำกัด (มหาชน) ทำกิจการร่วมค้ากับบุคคลอื่น กิจการร่วมค้า
ดังกล่าว ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลก็ตาม
กิจการร่วมค้าดังกล่าว ถือว่าเป็น “หน่วยภาษี” [Tax Entity] ตามบทนิยามคำ
ว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ให้หมายความรวมถึงกิจการร่วมค้า
ด้วย ตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๓๕ กิจการร่วมค้าจึงต้องเสียภาษีและทำ
บัญชีงบการเงินในนามตนเองตามประมวลรัษฎากร และ พ.ร.บ. บัญชี พ.ศ.
๒๕๔๓ แต่ตามกฎหมายหุ้นส่วนบริษัท จำเลยที่ ๑ กับบุคคลอื่นคดีนี้
รวมกลุ่มแบบคณะบุคคล จำเลยที่ ๑ ไม่อาจเข้าร่วมเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญได้
เพราะขัดกับ พ.ร.บ. บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๒

กรณี “คณะบุคคล”

เจ้าหน้าที่ซึ่งจะขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้จะต้องเป็นบุคคล กลุ่มครู โรงเรียน
อ. เจ้าหน้าที่ จัดตั้งขึ้นโดยให้สมาชิกครูกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเป็นสวัสดิการ
ช่วยเหลือครูภายในกลุ่ม จึงเป็นเพียงคณะบุคคลหรือกลุ่มบุคคล มิใช่บุคคลธรรมดาหรือนิติ
บุคคล อีกทั้งไม่ได้ประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำ จึงไม่มีลักษณะเป็น
ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียน

แม้กรรมการของกลุ่มครู โรงเรียนอุดรจะเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มครู โรงเรียน
ดังกล่าวและอยู่ในลักษณะเจ้าของรวม แต่เมื่อคำขอรับชำระหนี้ระบุว่าผู้ขอรับชำระหนี้
คือ “กลุ่มครู โรงเรียนอุดร โดย ร. ผู้รับมอบอำนาจ” มิใช่กรรมการของกลุ่มครู โรงเรียน
ดังกล่าว จึงไม่มีสิทธิขอรับชำระหนี้

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๕๖/๒๕๓๕)

ผลการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามมาตรา ๑๐๑๕

อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ถ้ายังมีได้จดทะเบียนอยู่ตราบใด ท่านให้
ถือว่าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกัน
ในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วน โดยไม่มีจำกัดจำนวนจนกว่าจะได้จด
ทะเบียน

(มาตรา ๑๐๗๕)

ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ไม่อาจเป็นคู่ความในคดีได้

ห้างหุ้นส่วนสามัญ อ. เป็นโจทก์ฟ้องนาย ภ. โดยโจทก์เป็นห้าง
หุ้นส่วนสามัญมิได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตาม ป.พ.พ. และไม่มีกฎหมาย
ใดกำหนดให้โจทก์เป็นนิติบุคคล โจทก์มิใช่บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจึง
ไม่อาจเข้าเป็นคู่ความในคดีได้ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องเป็นเรื่องอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย
ของประชาชน แม้จำเลยจะมีได้ฎีกา ศาลฎีกาก็กู้ขึ้นวินิจฉัยเองได้

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๒๕/๒๕๔๖)

ความรับผิดชอบในมูลละเมิด

นาย ก. จำเลยที่ ๑ ขับรถยนต์โดยสารไปตามทางการที่จ้างของห้างหุ้นส่วน จำกัด รถเมล์แดง จำเลยที่ ๒ เห็นโจทก์ขึ้นเกาะห้อยโหนบันไดรถ ตัวโจทก์ขึ้นออกไปนอกรถแล้วยังคงขับรถต่อไปโดยไม่จัดการมิให้มีการเกาะห้อยโหนเช่นนั้นเสียก่อน ถือได้ว่าจำเลยที่ ๑ กระทำละเมิดโดยประมาท

จำเลยที่ ๓ ซึ่งเป็นเพียงผู้ถือหุ้นและหุ้นส่วนผู้จัดการของจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นนิติบุคคล จำเลยที่ ๓ มิใช่ นายจ้างของจำเลยที่ ๑ จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดของจำเลยที่ ๑

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๔/๒๕๑๕)

เว้นแต่ ปรากฏว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัดผิคนัดชำระหนี้แล้ว ก็ฟ้องจำเลยที่ ๓ ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๐/๒๕๒๐) แต่จะฟ้องหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบไม่ได้ถ้าห้างฯ ยังมิได้เลิกกัน ตามมาตรา ๑๐๕๕ วรรคหนึ่ง

กรณีเหตุละเมิดเกิดก่อนจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ฟ้องนิติบุคคลได้หรือไม่ ?

- ในขณะที่เกิดเหตุละเมิดขึ้นนั้น ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ยังมีได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ตามกฎหมายถือว่าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ โจทก์ในฐานะผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนดังกล่าว ย่อมมีอำนาจฟ้องร้องนาย จ. จำเลยที่ ๒ และนาย ก. จำเลยที่ ๓ ให้ร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดซึ่งลูกจ้างของจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ได้กระทำต่อทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนนั้นได้ และอำนาจฟ้องหรือสิทธิเรียกร้องของโจทก์ที่มีต่อผู้กระทำละเมิดต่อทรัพย์สินนั้นเป็นบุคคลสิทธิ มิใช่ทรัพย์สินที่ติดตามไปกับตัวทรัพย์สิน เมื่อสิทธิดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้ว แม้อันต่อมาห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายซึ่งรวมเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนนั้นก็ตาม อำนาจฟ้องหรือสิทธิเรียกร้องดังกล่าวก็หาโอนไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ด้วยไม่ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องคดีนี้ได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๑๐/๒๕๑๖ (ประชุมใหญ่))

๑. มีสัญญาระหว่างบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป (ต่อ)

มาตรา ๑๐๑๒ ใช้คำว่า “สัญญา” จึงเป็นนิติกรรมตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป มีผลให้ไม่อาจจัดตั้งบริษัทบุคคลเดียวได้

- เมื่อปี ๒๕๖๐ คณะรัฐมนตรีเคยมีมติเห็นชอบร่าง พ.ร.บ.บริษัท จำกัดคนเดียว เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการใหม่และ SME เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้นเพราะการมีสภาพเป็นนิติบุคคล โดยเจ้าของทุนเป็นบุคคลธรรมดาคนเดียวและเป็นผู้จัดการ ซึ่งรับผิดชอบจำกัดไม่เกินทุนจดทะเบียนบริษัท แต่ปัจจุบันร่างยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณา ยังไม่ได้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมาย

บริษัทจำกัด

มาตรา ๑๐๕๗ บุคคลใด ๆ ตั้งแต่สองคนขึ้นไปจะเริ่มก่อการและตั้งเป็นบริษัทจำกัดก็ได้ โดยเข้าชื่อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิ และกระทำการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ (ตาม พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.พ.พ. (ฉบับที่ ๒๓) พ.ศ. ๒๕๖๕)

บริษัทมหาชนจำกัด

มาตรา ๑๖ บุคคลธรรมดาตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไปจะเริ่มจัดตั้งบริษัทได้ โดยจัดทำหนังสือบริคณห์สนธิ และปฏิบัติการอย่างอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ (พ.ร.บ. บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. ๒๕๓๕)

๒.ตกลงเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกัน

“ราษฎรทั้งหลายชักชวนเข้าทุนกันไปค้าขาย ออกกำไรให้แบ่งปันกันตามมากและน้อย...”

(กฎหมายตราสามดวงพระอัยการเบ็ดเสร็จบทที่ ๑๐๒ สมัยแผ่นดิน

สมเด็จพระเอกาทศรถ)

“อันว่าสัญญาเข้าหุ้นส่วน...เป็นสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป
ปรองดองเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกัน...”

(พ.ร.บ. ลักษณะเข้าหุ้นส่วนและบริษัท ร.ศ. ๑๓๐ มาตรา ๔)

๒.ตกลงเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกัน

การตกลงเข้ากัน หมายถึง ต้องมีการเข้าทุนหรือเข้าหุ้นร่วมกัน
กล่าวคือ ร่วมกำไรขาดทุนด้วยกัน และเกิดผล ดังนี้

๒.๑ ทุนที่นำมาลงตกเป็นของกิจการนั้น ถ้ามิได้จดทะเบียน
เป็นนิติบุคคล ทุนดังกล่าวเป็นกรรมสิทธิ์รวมของผู้ร่วมลงทุนทุกคน

ห้างหุ้นส่วนสามัญ (มิได้จดทะเบียน) รวมทุนกันประกอบกิจการสวนยาง ทรัพย์สินที่
ผู้เป็นหุ้นส่วนมีอยู่ร่วมกันคือที่ดินสวนยาง ความสัมพันธ์เช่นนี้ จะต้องบังคับตาม
กฎหมายอันว่าด้วยกรรมสิทธิรวม จะบังคับตามกฎหมายเรื่องหุ้นส่วนแต่อย่างเดียวไม่ได้

สิทธิแห่งการเป็นเจ้าของรวมในอสังหาริมทรัพย์ แม้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งจะมีสิทธิ
ทำนิติกรรมจำหน่ายส่วนของตนได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๖๑ ก็ตาม แต่ก็ต้องทำเป็น
หนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงจะสมบูรณ์ ตามมาตรา ๑๒๙๙

ถ้าผู้ได้รับซื้อสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนไว้โดยทำสัญญากันเป็นหนังสือเท่านั้น ภายหลังผู้
เป็นหุ้นส่วนนั้นได้ขายสิทธินั้นไปแก่ผู้รับซื้อคนใหม่โดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกัน
โดยสุจริตแล้ว ดังนี้ ผู้รับซื้อคนแรกก็ย่อมจะฟ้องบังคับให้ผู้เป็นหุ้นส่วน ซึ่งขายสิทธินั้น
แก่ตน โอนสิทธิที่ขายให้แก่ตนไม่ได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๔๖/๒๔๙๕)

กรรมสิทธิ์รวม

- โจทก์และจำเลยทั้งสองได้เข้าหุ้นกันซื้อที่ดิน แล้วก่อสร้างอาคาร
แฟลต เพื่อให้เช่าและนำกำไรมาแบ่งปันกัน การเอาทรัพย์สินมาลง
หุ้น จึงมิได้เอาทรัพย์สินมาเป็นกรรมสิทธิ์ของห้างหุ้นส่วน เป็นแต่เพียง
เอามาให้ใช้ในกิจการของห้างหุ้นส่วน จำเลยทั้งสองและโจทก์ จึงเป็น
เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมในที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างพิพาท
ตาม ปพ.พ. มาตรา ๑๓๖๑ วรรคหนึ่ง ที่แต่ละคนสามารถจำหน่ายส่วน
ของตนหรือจำนองหรือก่อให้เกิดภาระติดพันก็ได้

ฉะนั้นการที่จำเลยทั้งสองจำหน่ายกรรมสิทธิ์เฉพาะส่วนของตน จึงเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมาย ไม่อาจถือได้ว่าเป็น การชักนำบุคคลอื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนโดยไม่ได้รับความยินยอมจากโจทก์ผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน เพราะการเป็นหุ้นส่วนต้อง เกิดขึ้นโดยความตกลงระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วย ผู้รับโอนก็หากกลายเป็นหุ้นส่วนไม่ การกระทำของจำเลยทั้งสองจึงไม่เป็นการผิดสัญญาหุ้นส่วน

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๔๐/๒๕๔๒)

มาตรา ๑๓๖๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า " เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ จะจำหน่าย
ส่วนของตนหรือจํานองหรือก่อให้เกิดภาระติดพันก็ได้"

- **มาตรา ๑๐๔๐** ห้ามมิให้ชักนำเอาบุคคลผู้อื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

- **มาตรา ๑๐๔๑** ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งโอนส่วนกำไรของตนในห้างหุ้นส่วนทั้งหมดก็ดี หรือแต่บางส่วนก็ดี ให้แก่บุคคลภายนอกโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่นไซ้ ท่านว่าบุคคลภายนอกนั้นจะกลายเป็นเข้าหุ้นส่วนด้วยก็หามิได้

๒.ตกลงเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกัน (ต่อ)

๒.๒ ทุนที่นำมาลงแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่

(๑) เงินสด

(๒) ทรัพย์สินอื่น และ

(๓) แรงงาน ด้วยเจตนาเพื่อร่วมลงทุน มิใช่เพื่อค่าจ้างในการจ้างแรงงานทั่วไป

เว้นแต่มีกฎหมายห้ามไว้ เช่น การลงหุ้นของหุ้นส่วนประเภทจำกัด
ความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัดจะลงทุนด้วยแรงงานไม่ได้ ตาม ป.พ.พ.
มาตรา ๑๐๘๓

ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเป็นหุ้นส่วนกันนั้น ป.พ.พ.
มาตรา ๑๐๒๖ บัญญัติว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาลง
หุ้นด้วยในห้างหุ้นส่วน เมื่อปรากฏว่าจำเลยทั้งสองไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมา
ลงหุ้นกับโจทก์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเงินหรือทรัพย์สินสิ่งอื่นหรือ
แรงงาน จำเลยทั้งสองก็ไม่ได้เป็นหุ้นส่วนกับโจทก์ แม้ว่าจำเลยทั้งสองจะ
เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการบางอย่างของโจทก์ ก็ไม่ทำให้
จำเลยทั้งสองกลับกลายเป็นหุ้นส่วนกับโจทก์ไปได้ โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้อง
ให้จำเลยมาชำระบัญชีกับโจทก์ หรือให้จำเลยทั้งสองรับผิดชอบในฐานะเป็น
หุ้นส่วนกับโจทก์

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๕๕/๒๕๒๓)

ธุรกิจกสิ [Family Business]

ก. และ ข. ประกอบอาชีพค้าขาย มีโจทก์ทั้งสามและจำเลยเป็นบุตร การที่ต่อมา ก. เสียชีวิต และ ข. เจ็บป่วย บุตรจึงมาช่วยงานและดูแลกิจการ รวมทั้งส่งเงินมาช่วยบุพการี ก็ไม่เป็นการลงหุ้น เมื่อไม่ปรากฏโดยชัดแจ้งว่า ก. และ ข. ตกลงร่วมค้าขายกับโจทก์ทั้งสามและบุตรคนอื่น ๆ โดยให้โจทก์ทั้งสามลงแรงเป็นหุ้น และประสงค์จะแบ่งเงินกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการให้แก่บุตรคนใดคนหนึ่ง แม้หากบุตรคนใดมีความเดือดร้อนต้องการใช้เงินจะไปขอเบิกจาก ก. และ ข. ก็หาทำให้กิจการของบิดามารดาเป็นกิจการของครอบครัวอันจะถือว่าเป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนโดยปริยายไม่ โจทก์ทั้งสามและจำเลย รวมทั้งบุตรคนอื่น ๆ จึงไม่เป็นหุ้นส่วนในร้านค้าทั้งสองกับ ก. และ ข. โจทก์ทั้งสามจะมาฟ้องขอเลิกห้างหุ้นส่วนร้านค้าทั้งสองและขอแบ่งส่วนผลกำไรจากการดำเนินกิจการร้านค้าทั้งสองตั้งแต่ครั้งที่ ก. ยังมีชีวิตอยู่ในฐานะเป็นหุ้นส่วนตามฟ้องหาได้ไม่

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๑๐๕/๒๕๕๘)

การที่จำเลยและครอบครัวของจำเลยร่วมดำเนินกิจการของร้าน ม.
เพื่อกระทำกิจการค้าขายวัสดุก่อสร้างร่วมกันก่อนที่จะมีการจดทะเบียนเป็น
บริษัทจำกัด ซึ่งมีความประสงค์จะแบ่งปันกำไรที่จะพึงได้จากกิจการที่ทำนั้น เข้า
ลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียน โดยมีสมาชิกในครอบครัวของ
จำเลยทุกคนเป็นหุ้นส่วน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๑๒ ประกอบมาตรา ๑๐๒๕

การที่โจทก์สามีของจำเลยผู้เป็นบุคคลภายนอกห้างหุ้นส่วนสามัญ
ดังกล่าวจะขอใส่ชื่อร่วมในโฉนดที่ดิน ๘๗ แปลง ซึ่งมีชื่อจำเลยเป็นเจ้าของ
กรรมสิทธิ์แทนห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น เท่ากับเป็นการเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในห้าง
หุ้นส่วนโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนซึ่งไม่อาจกระทำ
ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๔๐ เมื่อกรณีฟังได้ว่าที่ดินพิพาทดังกล่าวเป็น
ทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนสามัญมิใช่ของจำเลย โจทก์จึงไม่อาจฟ้องขอใส่ชื่อร่วม
ได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๐๐๕/๒๕๕๘)

โจทก์ทั้งสองกับจำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๔ ตกลงร่วมกันทำการค้าโดย
โจทก์ทั้งสองเป็นผู้ออกทุนด้วยเงินสด จำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๔ เป็นผู้ลงทุน
ด้วยแรงงาน คือเป็นผู้ดำเนินกิจการค้า จึงมีลักษณะเป็นสัญญาจัดตั้งห้าง
หุ้นส่วนสามัญโดยไม่จดทะเบียน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๒๕ และ
มาตรา ๑๐๒๖ แม้จะเรียกข้อตกลงนั้นว่าเป็นสัญญาร่วมค้าขายก็หาทำให้
มิใช่เป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่ เมื่อโจทก์ทั้งสองเลิกการเป็น
หุ้นส่วนโดยยังไม่ได้จัดให้มีการชำระบัญชีก่อนตามมาตรา ๑๐๖๑ วรรค
หนึ่ง ด้วยวิธีการดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๖๒ เพียงแต่ทำการเคลียร์
บัญชีแล้วพบว่าจำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๔ ต้องคืนทุนและกำไรบางส่วนให้
โจทก์ทั้งสองเท่านั้น โจทก์ทั้งสองจึงไม่มีอำนาจฟ้อง

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๖๗/๒๕๔๔)

โจทก์ทั้งสองกับจำเลยที่ ๑ และที่ ๓ เป็นหุ้นส่วนกันในห้างหุ้นส่วน
สามัญ เมื่อปรากฏว่าเงินที่โจทก์ทั้งสองขอให้คืนตามฟ้องนั้น บางส่วน
เป็นเงินจำนวนที่โจทก์ทั้งสองลงเป็นหุ้นรวมอยู่ด้วย เมื่อหุ้นส่วนยังไม่
เลิกกัน โจทก์ทั้งสองจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องเงินที่ร่วมลงทุนในห้างหุ้นส่วน
จากคนอื่น ๆ ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๕๕, ๑๐๕๖ และ ๑๐๕๗

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๔๑๗/๒๕๔๓)

๒.ตกลงเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกัน (ต่อ)

- ตามแนวฎีกา คำว่า “กิจการ” ไม่จำเป็นต้องทำเป็นอาชีพหลัก หรือเป็นธุรกิจในการค้าขายสินค้า [Business, Trading] อาจเป็นกิจการในงานให้บริการ งานฝีมือ งานวิชาชีพ หรืองานอื่นใด ก็ได้ ที่ร่วมกันแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน

- หลักเกณฑ์ “การทำกิจการร่วมกัน” ได้แก่

- ๑) ประกอบกิจการเดียวกัน โดยมีส่วนในการบริหารจัดการ หรือดูแล ครอบงำกิจการร่วมกัน ส่วนระดับผู้ปฏิบัติการ เช่น ลูกจ้างแม้มีข้อตกลงให้มีส่วนได้ในเงินกำไร (เงินโบนัส) ก็ไม่นับว่าเป็นหุ้นส่วน

๒.ตกลงเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกัน (ต่อ)

- หุ้่นส่วนหลายคนในห้างหุ้นส่วนสามัญอาจตกลงให้ หุ้่นส่วนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดการห้างฯ ก็ได้ (มาตรา ๑๐๓๗)
- หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัด แม้สอดเข้าไปจัดการงานของห้างฯ ไม่ได้ แต่ยังคงมีสิทธิออกความเห็นหรือนำเสนอในการจัดการงานห้างฯ ได้ หรือถ้าสัญญากำหนดไว้ก็มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในการตั้งและถอดถอนผู้จัดการได้ (มาตรา ๑๐๘๘)

๒.ตกลงเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกัน (ต่อ)

๒) เป็นเจ้าของกิจการเดียวกัน

- หุ้่นส่วนที่มีอำนาจจัดการงานของห้างฯ จึงไปประกอบกิจการ หรือเข้าไปเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบในกิจการอื่นที่มีสภาพอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างฯ ไม่ได้ เว้นแต่ เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบ (ดู มาตรา ๑๐๓๘, ๑๐๖๖, ๑๐๖๗, ๑๐๘๗, ๑๐๕๐)

๒.ตกลงเข้ากันเพื่อทำการร่วมกัน (ต่อ)

๓) มีส่วนในกำไรและขาดทุนร่วมกัน

- การที่พันตำรวจโท บ. โจทก์ ข. และกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่น ตกลงเข้าหุ้นกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนเพื่อทำการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยประสงค์จะนำกำไรที่ได้จากการลงทุนของแต่ละคนมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมของหุ้น หากขาดทุนก็ขาดทุนร่วมกัน เข้าลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๑๒ ต่อมา ข. ถึงแก่ความตาย ห้างหุ้นส่วนสามัญดังกล่าวจึงเลิกกันตาม มาตรา ๑๐๕๕ (๕) และต้องจัดให้มีการชำระบัญชี เว้นแต่จะได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันตามมาตรา ๑๐๖๑ วรรคหนึ่ง

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๔/๒๕๖๕)

แม้ชื่อสัญญาจะระบุว่าเป็นสัญญาร่วมหุ้นซื้อที่ดิน ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนเสมอไป เพราะการจัดตั้งห้างหุ้นส่วนนั้นจะต้องมีการกระทำการกิจการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการนั้น แต่ตามสัญญาพิพาทมีเนื้อหาสาระเพียงว่า โจทก์ทั้งสองและจำเลยร่วมลงทุนซื้อที่ดิน โดยตกลงกันให้ผู้ถือหุ้นแต่ละคนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามอัตราส่วนของจำนวนเงินที่ลงหุ้นวางมัดจำไว้เท่านั้น อันเป็นสัญญารูปแบบหนึ่ง ไม่ใช่เป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนแต่อย่างใด

สัญญาร่วมหุ้นซื้อที่ดินระหว่างโจทก์และจำเลยทั้งสอง ไม่ใช่สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนแต่เป็นสัญญารูปแบบหนึ่งซึ่ง ป.พ.พ. หรือกฎหมายอื่นไม่ได้บัญญัติอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีอายุความ ๑๐ ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๓/๓๐

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๕๑๘/๒๕๕๓)

สัญญาระหว่าง โจทก์กับจำเลยเป็นสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินซึ่งกำหนดไว้ว่า จำเลยจะไปจดทะเบียนให้โจทก์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมภายใน ๑ ปี เพียงแต่มีข้อตกลงกันเป็นพิเศษยอมให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำที่ดินที่จะซื้อขายกันนี้ไปขายให้แก่บุคคลภายนอกได้โดยจะต้องนำเงินที่ขายได้มาแบ่งกันคนละครึ่งเท่านั้น การมีข้อตกลงเป็นพิเศษเพียงเท่านี้หาทำให้สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินกลายเป็นสัญญาหุ้นส่วนไปไม่

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๒๘/๒๕๒๒)

๓. มีวัตถุประสงค์จะแบ่งกำไรอันจะพึงได้จากกิจการที่ทำนั้น

ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งกำไรกันระหว่างหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น (มิใช่เพียงแค่แบ่งรายได้, ทรัพย์สิน หรือจ่ายเพราะเป็นค่าจ้าง สิ้นจ้าง) โดยกำไรต้องมาจากกิจการที่ทำนั้น และผลกำไรได้มาจากบุคคลภายนอก ถ้ากำไรจากสมาชิกด้วย กันเอง อาจเข้าลักษณะเป็นสัญญาจัดตั้งสมาคม หรือสหกรณ์ มิใช่จัดตั้งหุ้นส่วน

- สัญญาการให้บริการระหว่าง บริษัท เอ เทเลวิชั่น จำกัด โจทก์ และ บริษัท บี ทีวี จำกัด จำเลยที่ ๒ โดยจำเลยที่ ๒ ตกลงซื้อบริการในระบบ “IPTV” (Internet Protocol Television) ของโจทก์เพื่อการใช้งานในสมาร์ตทีวี โจทก์ต้องให้บริการในส่วนเนื้อหา (Media Content) และบริการอื่นที่เกี่ยวข้องแก่จำเลยที่ ๒ ในการเผยแพร่ไอพีทีวีในสมาร์ตทีวี โดยจำเลยที่ ๒ ตกลงชำระค่าธรรมเนียมบริการและส่วนแบ่งค่าธรรมเนียมการเป็นสมาชิกแก่โจทก์ เมื่อสัญญาดังกล่าวไม่มีข้อความว่า โจทก์และจำเลยที่ ๒ ตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไร สัญญาดังกล่าวจึงเป็นสัญญาจ้างทำของมิใช่สัญญาหุ้นส่วน

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๓/๒๕๖๕)

- สัญญาร่วมทุนการปลูกอ้อยซึ่ง โจทก์เป็นผู้ออกเงินทุนค่าใช้จ่ายในการปลูก
อ้อย จำเลยเป็นเจ้าของที่ดิน และตกลงให้อ้อยที่ปลูกเป็นของโจทก์จำเลยร่วมกัน
๓ ปี แต่จำเลยยอมให้โจทก์เป็นผู้ตัดอ้อยขายโรงงานแต่ผู้เดียว เงินขายอ้อยหลังจาก
หักค่าใช้จ่ายในการตัดอ้อยแล้ว ให้ใช้คืนทุนที่โจทก์ออกไปก่อนจนกว่าจะครบ ถ้ามี
เงินเหลือจากนั้นจึงจะนำไปแบ่งกันระหว่างโจทก์และจำเลยคนละครึ่งนั้น ไม่ใช่
สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๖๕/๒๕๒๑)

- ข้อตกลงโครงการจัดหาซื้อที่ดินเพื่อขายเอากำไร โดยมีโจทก์และจำเลยร่วมลงทุนเป็นเงิน ส่วนจำเลยเป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อที่ดิน เมื่อขายที่ดินดังกล่าวได้แล้ว ให้จ่ายเงินคืนแก่ผู้ออกเงินพร้อมด้วยดอกเบี้ยและจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่าง ๆ หากมีเงินเหลือซึ่งเป็นกำไรก็จะจัดการแบ่งกัน ในระหว่างผู้ร่วมกันดำเนินการทุกคน ดังนี้ข้อตกลงระหว่างโจทก์จำเลยและจำเลยที่ ๒ จึงเป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน หาใช่เป็นสัญญาร่วมลงทุนไม่

เมื่อห้างหุ้นส่วนดังกล่าวยังไม่เลิกกันตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๐๕๕, ๑๐๕๖ และ ๑๐๕๗ จึงยังไม่ได้จัดการชำระบัญชีตามมาตรา ๑๐๖๑ โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกเงินที่ร่วมลงทุนในห้างหุ้นส่วนจากหุ้นส่วนคนอื่น ๆ

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๔๕๘/๒๕๔๐)

การที่โจทก์และ อ. ร่วมกันจองและซื้อที่ดิน แล้วร่วมกันขายต่อให้
บริษัท ก. ซึ่งเป็นการขายต่อในระยะเวลาสั้นและได้กำไรจำนวนมากโดย
ไม่ได้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าโจทก์กับ อ. มี
เจตนาซื้อที่ดินแปลงดังกล่าวโดยมุ่งในทางการค้าหรือหากำไร การที่
โจทก์กับ อ. ขายที่ดินให้แก่บริษัท ก. จึงเป็นการขายอสังหาริมทรัพย์ที่
ได้มาโดยมุ่งในทางการค้าหรือหากำไรและเป็นการขายเป็นทางค้าหรือ
หากำไร ต้องนำรายได้จากการขายมาคำนวณเสียภาษีเงินได้บุคคล
ธรรมดาและภาษีการค้ำในนามของห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะ
บุคคล ตาม ประมวลรัษฎากร มาตรา ๔๐ (๘), ๕๖, ๗๗ (เดิม) และ ๗๘
(เดิม)

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๖๕/๒๕๔๕)

การเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิม หรือประเภทแห่งกิจการ

ห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิมแห่งห้างหุ้นส่วน หรือประเภทแห่งกิจการ นอกจากด้วยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นแต่ จะมีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๓๒)

- “ข้อสัญญาเดิมแห่งห้างหุ้นส่วน” หมายถึง ข้อสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน
- “ประเภทแห่งกิจการ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการ เช่น จากประกอบกิจการค้าส่งเสื้อผ้า เป็นประกอบกิจการร้านอาหาร

โจทก์กับบริษัท ร. จำกัด จำเลย ตกลงทำสัญญาเข้าร่วมทุนในการตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญ เพื่อดำเนินกิจการร้านอาหาร โดยโจทก์เป็นผู้ลงหุ้นเป็นเงิน ส่วนจำเลยลงหุ้นเป็นแรงงาน เมื่อ ตามสัญญากำหนดให้โจทก์เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินของร้านอาหารเพียงผู้เดียว ซึ่งถือ ได้ว่าเป็นสาระสำคัญในการตกลงเข้าหุ้นทำกิจการร่วมกันในฐานะที่โจทก์เป็นผู้ลงทุนเป็นเงิน ทั้งหมด ข้อสัญญาดังกล่าวนี้อำเลยผู้เป็นหุ้นส่วนเพียงคนเดียวจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เว้นแต่ โจทก์หุ้นส่วนอีกคนหนึ่งจะยินยอมด้วย

การที่จำเลยห้ามโจทก์เข้าเกี่ยวข้องในกิจการร้านอาหาร จำเลยจึงเป็นผู้เข้ารับผิดชอบ เกี่ยวกับการเงินในการจัดเก็บรายได้และรายจ่ายของร้านอาหารทั้งหมดแทนโจทก์ อันเป็น หน้าที่ของโจทก์ตามสัญญา จึงถือได้ว่าจำเลยได้เปลี่ยนแปลงข้อสัญญาที่ทำกันไว้โดยที่โจทก์ ไม่ได้ยินยอมด้วย เป็นการขัดต่อ ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๓๒ การกระทำของจำเลยดังกล่าวย่อม เป็นการปฏิบัติผิดสัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๘๒/๒๕๔๓)

หมวด ๒ ห้างหุ้นส่วนสามัญ

ส่วนที่ ๑ บทวิเคราะห์

ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมด
ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัด

(มาตรา ๑๐๒๕)

การใด ๆ อันผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็น
ธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมี
ความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่มีจำกัดจำนวน
ในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น

(มาตรา ๑๐๕๐)

ลักษณะของห้างหุ้นส่วนสามัญ

๑. หุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน จึงนำหลักลูกหนี้ร่วม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๒๙๑ มาใช้บังคับ เช่น เจ้าหนี้จะฟ้องเรียกชำระหนี้ทั้งหมดจากหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็ได้ แต่กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างฯ ต้องผิदनัดชำระหนี้ก่อน จึงจะฟ้องหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้ ตาม มาตรา ๑๐๗๐

๒. เพื่อหนี้ทั้งปวงของห้างฯ ไม่ว่าจะเป็นมูลหนี้ตามสัญญาหรือละเมิด เช่น หุ้นส่วนคนใด หรือลูกจ้างของห้างฯ ขับรถไปในกิจการของห้างฯ หรือทางการที่จ้างชนคนได้รับบาดเจ็บ ห้างฯ ในฐานะตัวการ ตามมาตรา ๑๐๔๒ หรือในฐานะนายจ้าง ก็ต้องร่วมรับผิดชอบกับหุ้นส่วนหรือลูกจ้างผู้กระทำละเมิด ตามมาตรา ๔๒๕

๓. รับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวน เช่น แม้หนี้เกินจำนวนที่ลงหุ้น หรือเกินกว่าทุนทรัพย์ของห้างฯ หุ้นส่วนฯ ทุกคนก็ยังต้องร่วมรับผิดชอบโดยไม่มีจำกัด

ส่วนที่ ๒ ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง

ส่วนลงหุ้น

ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาลงหุ้นด้วยในห้างหุ้นส่วน สิ่งที่น่ามาลงหุ้นด้วยนั้น จะเป็นเงินหรือทรัพย์สินสิ่งอื่นหรือลงแรงงานก็ได้ (มาตรา ๑๐๒๖)

กรณีตกลงเข้าหุ้นแล้วแต่ยังมิได้ส่งมอบส่วนลงหุ้น

ตามสัญญาร่วมลงทุนระหว่างโจทก์และจำเลยมีข้อตกลงกันว่า ต่างฝ่ายต่างจะลงหุ้นโดยชำระเงินค่าที่ดินฝ่ายละครึ่ง ถือได้ว่าเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน ตามมาตรา ๑๐๒๖ แล้ว แม้โจทก์ผิดสัญญาจะไม่ส่งเงินหรือทรัพย์สินตามที่ตกลงก็หาทำให้สัญญาเข้าหุ้นส่วนดังกล่าวเสียไปไม่ เมื่อจำเลยยังไม่ได้บอกเลิกสัญญากับโจทก์ สัญญาร่วมทุนระหว่างโจทก์จำเลยจึงยังไม่เลิกกัน โจทก์จึงมีสิทธิขอให้เลิกห้างหุ้นส่วน และชำระบัญชีได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๓๐/๒๕๓๘)

- ผลการไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้น

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดละเลยไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนเสียเลย ต้องส่งคำบอกกล่าวไปยังผู้เป็นหุ้นส่วนให้ส่งมอบส่วนลงหุ้นภายในเวลาอันสมควร มิฉะนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะลงเนื้อเห็นพร้อมกัน หรือโดยเสียข้างมากด้วยกันสุดแต่ข้อสัญญา ให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นออกเสียได้ (มาตรา ๑๐๓๑)

- เป็นกรณีหุ้นส่วนไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นเลย ถ้าส่งมอบแล้วบางส่วนขอให้
ออกตามมาตรานี้ไม่ได้

- อาจถือเป็นการผิดข้อตกลงสำคัญตามสัญญาเข้าหุ้นส่วน ที่หุ้นส่วนอื่นอาจ
ขอให้ศาลสั่งกำจัดหุ้นส่วนผู้นั้นซึ่งเป็นเหตุให้ห่างๆ เลิกกันได้ ตามมาตรา ๑๐๕๘
ประกอบมาตรา ๑๐๕๗

- กรณีการลงหุ้นด้วยทรัพย์สินมี ๒ ประเภท

๑. ให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นการลงหุ้น ความเกี่ยวข้องกับห้างหุ้นส่วนในเรื่องส่งมอบ และซ่อมแซมก็ดี ความรับผิดชอบเพื่อชำระดอกเบี้ยก็ดี ความรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิก็ดี ข้อยกเว้นความรับผิดชอบก็ดี ให้บังคับตาม ป.พ.พ. ว่าด้วยซื้อขาย (มาตรา ๑๐๓๐)

- แต่บทบัญญัติซื้อขายในส่วนอื่นไม่นำมาใช้บังคับ เช่น บททั่วไป ตามมาตรา ๔๕๖ (แบบของการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนฯ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ)

กรรมสิทธิ์ตกเป็นของห้างฯ ตั้งแต่วันที่นำทรัพย์สินมาลงหุ้น

มาตรา ๑๐๓๐ ที่ว่าความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับห้างหุ้นส่วนในเรื่องส่งมอบให้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายกันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการส่งมอบตัวทรัพย์สินหาได้ บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์ไม่ การที่ผู้คัดค้านทั้งห้าคนที่ดินและตึกแถว มาลงหุ้นกันตั้งแต่ห้างหุ้นส่วนจำกัดลูกหนี้ที่ ๑ ยังไม่ได้จดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด ซึ่งลูกหนี้ที่ ๑ ยังไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคลนั้น ถือว่าขณะนั้นลูกหนี้ที่ ๑ เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๗๙ แล้ว กรรมสิทธิ์ในที่ดินและตึกแถวจึงตกเป็นของลูกหนี้ที่ ๑ ตั้งแต่วันที่ผู้คัดค้านทั้งห้าคนที่ดินและตึกแถวมาลงหุ้นแล้ว แม้ผู้คัดค้านทั้งห้าจะไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ให้ลูกหนี้ที่ ๑ เมื่อลูกหนี้ที่ ๑ เป็นนิติบุคคลแล้วก็ตาม

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๙๔/๒๕๓๖)

หุ้นส่วนนำที่ดินมาลงหุ้นในห้างฯ ไม่จดทะเบียน

จำเลยประกอบกิจการโรงสีซึ่งเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนกับนาย ง. ผู้ตาย โดยใช้ที่ดินพิพาทมีโฉนดของนาย ง. เป็นที่ตั้งโรงสีเป็นเวลา ๑๕ ปี ไม่มีหลักฐานทางบัญชีว่าโรงสีเช่าหรืออาศัยที่ดินพิพาท แต่มีการระบุที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์สินในงบดุลของห้างฯ เมื่อจำเลยซึ่งเป็นผู้จัดการโรงสีทำสัญญากู้เงินกับโจทก์มาใช้ในการกิจการโรงสี มีใบมอบอำนาจของนาย ง. มาแสดง โดยระบุโรงสีและที่ดินพิพาทเป็นประกันการชำระหนี้ เมื่อนาย ง. เสียชีวิต ผู้ร้องทนายาก็ไม่เคยขอจัดการทรัพย์สินมรดกในส่วนของที่ดินพิพาทดังนี้ แม้ไม่มีการจดทะเบียนโอนโฉนดที่ดินพิพาทมาเป็นทรัพย์สินของห้างฯ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้ เมื่อจำเลยถูกฟ้องเกี่ยวกับหนี้สินของห้างหุ้นส่วนและศาลพิพากษาให้ชำระหนี้ แม้โฉนดที่ดินพิพาทจะยังเป็นชื่อของนาย ง. หุ้นส่วนอีกคนหนึ่ง. เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ย่อมมีอำนาจนำยึดที่ดินพิพาทเพื่อบังคับชำระหนี้ได้ ผู้ร้องซึ่งเป็นทนายของหุ้นส่วนซึ่งมีชื่อในโฉนดที่ดินพิพาทหาสิทธิร้องขอให้ถอนการยึดได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๔/๒๕๑๒)

๒. เอาทรัพย์สินมาให้ใช้เป็นการลงหุ้น ทุนที่นำมาลงเป็นทรัพย์สินประเภทสิทธิ
เรียกร้อง หรือทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน (Intangible Assets) เช่นเดียวกับ สัญญาเช่า จึง
เปรียบเสมือนห้างฯ เป็นผู้เช่า ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งสิทธินั้นมิได้โอนเป็นของห้างฯ
มูลค่าของการลงหุ้น (ทุนทรัพย์) จึงถือตามค่าตอบแทนที่ห้างฯ ได้ใช้ทรัพย์สินนั้น

- ความเกี่ยวพันกับห้างหุ้นส่วนในเรื่องส่งมอบและซ่อมแซมก็ดี ความรับผิดชอบ
เพื่อชำระดอกเบี้ยก็ดี ความรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิก็ดี ข้อยกเว้นความรับผิดชอบก็ดี ให้
บังคับตาม ป.พ.พ. ว่าด้วยเช่าทรัพย์ (มาตรา ๑๐๒๕) เช่น ผู้ลงหุ้นต้องส่งมอบทรัพย์สิน
ในสภาพใช้การได้ดีแล้ว (มาตรา ๕๔๖) หรือหากเป็นความชำระดอกเบี้ยที่ไม่อาจเห็น
ได้ในขณะส่งมอบ แม้ผู้ลงหุ้นไม่ทราบมาก่อน ก็ยังต้องรับผิดชอบในความชำระดอกเบี้ยนั้น
ตามมาตรา ๔๗๒ ประกอบมาตรา ๕๔๕ ซึ่งให้นำบทบัญญัติซื้อขายมาใช้โดยอนุโลม

โจทก์กับจำเลยที่ ๑ ตกลงทำสัญญาข้อตกลงร่วมทำผลประโยชน์กิจการขายดินลูกรังในที่ดินพิพาท โดยจำเลยที่ ๑ ซื้อที่ดินพิพาทมาให้ใช้ในการลงทุน ส่วนโจทก์เป็นผู้ลงแรงดำเนินการขายดินลูกรัง โดยได้รับเงินปันผลร้อยละ ๖๐ จากกำไรหลังหักค่าใช้จ่าย จึงเป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนซึ่งจำเลยที่ ๑ เพียงแต่นำที่ดินพิพาทมาให้ใช้เป็นการลงหุ้น มิได้ให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทเป็นการลงหุ้น โจทก์จึงมิได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมในที่ดินพิพาท การที่จำเลยที่ ๒ ซึ่งถือกรรมสิทธิ์ที่ดินแทนจำเลยที่ ๑ ได้ขายที่ดินพิพาทให้จำเลยที่ ๓ และจดทะเบียนเลิกการเช่าที่ดินพิพาทระหว่างจำเลยที่ ๑ กับที่ ๒ เป็นเรื่องระหว่างจำเลยทั้งสาม มิได้เป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

ส่วนที่โจทก์ขอให้คืนทุนทรัพย์ (คืนเฉพาะทรัพย์สินที่นำมาลงทุน) ตามมาตรา ๑๐๖๒ นั้น โจทก์เป็นหุ้นส่วนที่ลงหุ้นด้วยแรงงานเท่านั้น ไม่ได้มีเงินมาลงทุน และในสัญญาข้อตกลงร่วมทำผลประโยชน์ดังกล่าว ก็ได้บอกว่าจะแบ่งทุนหรือตีราคาค่าแรงงานเป็นทุนเพื่อคืนให้แก่โจทก์ เมื่อห้างหุ้นส่วนเลิกกัน โจทก์จึงไม่มีสิทธิขอคืนทุนทรัพย์พร้อมดอกเบี้ย (ฎีกาที่ ๘๑๗/๒๔๗๖)

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗๔๙/๒๕๕๙)

ข้อสังเกต การคืนทุนทรัพย์เมื่อเลิกห้างฯ ไม่ใช้การแบ่งกำไรขาดทุน จึงไม่นำหลักการคำนวณขาดทุนตามสัดส่วนที่ลงหุ้น ตามมาตรา ๑๐๒๘, ๑๐๔๔ มาใช้บังคับ

การตีราคาลงหุ้น

ในเมื่อมีกรณีเป็นข้อสงสัย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าสิ่งซึ่งนำมาลงหุ้นด้วยกันนั้นมีค่าเท่ากัน (มาตรา ๑๐๒๗)

- ใช้เฉพาะกรณีมีข้อสงสัย (เช่น ไม่มีหลักฐานประกอบการตีราคา) และให้ถือเอาราคา ณ วันที่ลงหุ้น

ตัวอย่าง ก.ลงหุ้นด้วยเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ข.ลงหุ้นด้วยนำรถยนต์มือสองมา
ให้ใช้ในกิจการ และ ค.ลงหุ้นด้วยแรงงาน ถ้าในคดีผู้มีภาระการพิสูจน์นำสืบ
ไม่ได้ถึงราคาลงหุ้นของ ข. และ ค. ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีค่าเท่ากันคนละ
๑๐๐,๐๐๐ บาท

การคำนวณกำไรและขาดทุนระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน

มาตรา ๑๐๔๔ อันส่วนกำไรก็ดี ส่วนขาดทุนก็ดี ของผู้เป็นหุ้นส่วน
ทุก ๆ คนนั้น (ถ้ามิได้ตกลงเป็นอย่างอื่น) ย่อมเป็นไปตามส่วนที่ลงหุ้น

มาตรา ๑๐๔๕ ถ้าหุ้นส่วนของผู้ใดได้กำหนดไว้แต่เพียงข้างฝ่าย
กำไรว่าจะแบ่งเอาเท่าไร หรือกำหนดแต่เพียงข้างขาดทุนว่าจะยอมขาดเท่าไร
จะนี้ไซ้รู้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าหุ้นส่วนของผู้นั้นมีส่วนกำไรและส่วน
ขาดทุนเป็นอย่างเดียวกัน (การกำหนดสัดส่วนแต่เฉพาะการแบ่งกำไรหรือ
ขาดทุนอย่างใดอย่างหนึ่งก็นำไปใช้กับส่วนกำไรหรือขาดทุนที่มิได้ตกลงกัน
ไว้ด้วย)

- การคำนวณส่วนกำไรกรณีลงหุ้นด้วยแรงงาน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดได้ลงแต่แรงงานของตนเข้าเป็นหุ้น และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนมีได้ตีราคาค่าแรงไว้ ให้คำนวณส่วนกำไรของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนด้วยลงแรงงานเช่นนั้น เสมอด้วยส่วนถั่วเฉลี่ยของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งได้ลงเงินหรือลงทรัพย์สินเข้าหุ้นในการนั้น (มาตรา ๑๐๒๘)

ตัวอย่าง กิจการมีหุ้นส่วน ๔ คน ก. ลงหุ้นด้วยเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ข. ลงหุ้นด้วยเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ค. ลงหุ้นด้วยรถยนต์ราคา ๓๐๐,๐๐๐ บาท และ ง. ลงหุ้นแต่แรงงานและมีได้ตีราคาไว้ ส่วนถั่วเฉลี่ยของหุ้นส่วน ๓ คน ที่มีได้ลงด้วยแรงงาน เท่ากับ ๖๐๐,๐๐๐ บาท หาก ๓ การคำนวณส่วนกำไรของ ง. คือ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ข้อสังเกต

- ข้อตกลงกำไรและขาดทุนใช้บังคับระหว่างหุ้นส่วนด้วยกัน แต่ ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก หุ้นส่วนแต่ละคนต้องรับผิดชอบโดยไม่จำกัด

- การคำนวณส่วนกำไรของการลงหุ้นด้วยแรงงานตามมาตรา ๑๐๒๘ เมื่อพิจารณาประกอบมาตรา ๑๐๔๕ การคำนวณส่วนขาดทุนของการลงหุ้นด้วยแรงงาน ก็ต้องถือส่วนถัวเฉลี่ยตามมาตรา ๑๐๒๘ เช่นกัน

การตั้งผู้จัดการห้างหุ้นส่วน

ถ้าหุ้นส่วนได้ตกลงกันไว้ ให้หุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้จัดการ กรณีตกลงกันไว้ให้หุ้นส่วนหลายคนจัดการห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนจะจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นก็ได้ แต่จะทำการอันใดซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการอีกคนหนึ่งทักท้วงนั้นไม่ได้ (มาตรา ๑๐๓๕)

ข้อสังเกต - หุ้นส่วนที่มีใช้หุ้นส่วนผู้จัดการไม่มีสิทธิเข้าจัดการใดๆ

- หุ้นส่วนผู้จัดการอื่นทักท้วงได้ทุกเรื่อง ต่างกับมาตรา ๑๐๓๓ (กรณีไม่มีข้อตกลงหุ้นส่วนผู้จัดการ หุ้นส่วนอื่นทักท้วงการจัดการได้เฉพาะเรื่องการเข้าทำสัญญา)

ตัวอย่าง ห้างหุ้นส่วนจำกัดใจทักจดทะเบียนผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการไว้ ๓ คน โดยไม่มีข้อจำกัดอำนาจ หุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนจัดการห้างหุ้นส่วนได้ตาม ปพ.พ. มาตรา ๑๐๓๕ หุ้นส่วนผู้จัดการ ๒ คนลงชื่อในใบแต่งตั้งนายก็ใช้ได้หาจำเป็นต้องให้หุ้นส่วนผู้จัดการทั้งสามร่วมทำการแทนไม่

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๘๒/๒๕๑๙)

การถอดถอนผู้จัดการห้างหุ้นส่วน

หุ้นส่วนผู้จัดการนั้น จะเอาออกจากตำแหน่งได้ต่อเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่น ยินยอมพร้อมกัน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๓๖)

ข้อสังเกต – นอกจากนี้หุ้นส่วนผู้จัดการอาจพ้นจากตำแหน่งได้ด้วยเหตุอื่น เช่น ลาออก หรือเหตุตามข้อตกลงจัดตั้งห้างฯ หรือโดยผลของกฎหมายด้วยการตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ตามมาตรา ๑๐๕๕ (๕)

การถอดถอนหุ้นส่วนผู้จัดการกรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด

มาตรา ๑๐๓๖ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบด้วยตนเองของห้างหุ้นส่วนสามัญ เมื่อนำมาใช้กับห้างหุ้นส่วนจำกัด ตามมาตรา ๑๐๘๐ จึงต้องใช้เฉพาะกับผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบ ซึ่งมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญเท่านั้น

การที่จำเลยที่ ๑ หุ้นส่วนผู้จัดการ และจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๕ หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบของห้างหุ้นส่วนจำกัด พ. ประชุมลับหลังโจทก์หุ้นส่วนผู้จัดการอีกคนหนึ่ง เพื่อลงมติถอดถอนโจทก์จากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ โดยไม่มีข้อบังคับไว้ในสัญญาหุ้นส่วนให้หุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบเสี่ยงในการถอดถอนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนได้ ตามมาตรา ๑๐๘๘ วรรคสอง โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมดังกล่าวได้

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๕๑/๒๕๒๙)

แม้หุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดโจทก์ถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลายและศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของหุ้นส่วนผู้จัดการเด็ดขาดแล้ว แต่การจัดกิจการของห้างหุ้นส่วนจำกัดโจทก์หาได้ตกไปอยู่ในอำนาจจัดการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ด้วยไม่ เมื่อนาย ช. ยังคงเป็นผู้จัดการของห้างโจทก์อยู่ย่อมมีอำนาจในการที่จะมอบอำนาจให้นาย อ. ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ฟ้องจำเลย พร้อมกับยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาได้

(คำสั่งศาลฎีกาที่ ๑๗๖๘/๒๕๓๑)

สิทธิของหุ้นส่วนที่มีได้เป็นผู้จัดการห้างหุ้นส่วน

ถึงแม้หุ้นส่วนทั้งหลายตกลงให้มีหุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนนอกจากผู้จัดการย่อมมีสิทธิตรวจสอบและควบคุมการจัดการงานได้ ดังนี้

๑) สิทธิที่จะไต่ถามถึงการทำงานของห้างหุ้นส่วนได้ทุกเมื่อ และ

๒) มีสิทธิที่จะตรวจและคัดสำเนาสมุด บัญชี และเอกสารใด ๆ ของห้างหุ้นส่วนได้

ด้วย (มาตรา ๑๐๓๗)

ข้อสังเกต สิทธิไต่ถามกระทำได้ทุกเมื่อ แต่สิทธิตรวจสอบเอกสารจะต้องใช้สิทธิเมื่อมีเหตุอันสมควรด้วย (ฎีกาที่ ๑๑๕๕๖/๒๕๕๗)

แม้โจทก์เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดอาจไต่ถามการทำงานของห้างหุ้นส่วนจำกัดได้ทุกเมื่อ และตรวจดูและคัดสมุดบัญชี เอกสารของห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๓๗ ประกอบมาตรา ๑๐๘๐ แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่ามีเหตุสมควรหรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป เมื่อจำเลยซึ่งเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการให้การว่า โจทก์มีตำแหน่งในการบริหารห้างหุ้นส่วนจำกัดอยู่ด้วย ย่อมทราบกิจการงานของห้างอยู่แล้ว การที่โจทก์ฟ้องขอตรวจดูและคัดสำเนาเอกสารนับแต่โจทก์จำเลยเข้าหุ้นในห้างฯ ถึงปัจจุบัน โดยจำเลยปฏิเสธว่าโจทก์ไม่เคยขอต่อจำเลยมาก่อน และโจทก์ประสงค์เพื่อให้จำเลยเสียหาย เสียชื่อเสียงทางการค้า เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ศาลชั้นต้นจึงต้องฟังพยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายให้ทราบข้อเท็จจริงเสียก่อนมีคำสั่ง

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๕๕๖/๒๕๕๗)

กรณีไม่ตั้งผู้จัดการห้างหุ้นส่วน

๑) ถ้าหุ้นส่วนมิได้ตกลงตั้งผู้จัดการกันไว้ หุ้นส่วนทุกคนย่อมจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นได้ และถือว่าเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทุกคน แต่หุ้นส่วนคนใดจะเข้าทำสัญญาซึ่งหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งทักท้วงไม่ได้

(มาตรา ๑๐๓๓)

- หุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนจึงจัดกิจการต่างๆ ได้โดยลำพัง เว้นแต่

๑.๑ มีการทักท้วงเรื่องสัญญา ถ้าไม่มีหุ้นส่วนอื่นทักท้วง เว้นแต่เป็นเรื่องสำคัญซึ่งมีบทบัญญัติโดยเฉพาะให้หุ้นส่วนทุกคนต้องยินยอม เช่น การให้หุ้นส่วนออกจากห้างฯ เพราะไม่ส่งส่วนลงหุ้น (มาตรา ๑๐๓๑), การเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาจัดตั้งห้างฯ (มาตรา ๑๐๓๒), การชักนำบุคคลอื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วน (มาตรา ๑๐๔๐)

โจทก์ร่วมและผู้เสียหายที่ ๒ เข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนกับบริษัท อ. เพื่อดำเนินกิจการของโรงเรียน อันมีโจทก์ร่วมและผู้เสียหายที่ ๒ เป็นหุ้นส่วน เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้เป็นหุ้นส่วนตกลงกันไว้ในกระบวนการห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นได้ทุกคน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๓๓ วรรคหนึ่ง

โจทก์ร่วมในฐานะหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญยังมิได้จดทะเบียน ย่อมเป็นผู้เสียหายมีอำนาจร้องทุกข์เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการดำเนินคดีจำเลยที่ยักยอกเงินของโรงเรียนได้ (วินิจฉัยโดยมติที่ประชุมใหญ่)

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๙๙๔๘/๒๕๕๕)

โจทก์และ ส. ตกลงเข้ากันเป็นหุ้นส่วนทำกิจการบ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์ แม้ในการทำสัญญาขายที่ดินพร้อมอาคารแก่จำเลย จะได้มอบอำนาจให้ ว. เป็นผู้ที่มีอำนาจจัดการแทน อันมีผลทำให้โจทก์และ ส. ผูกพันตามสัญญาที่ ว. ทำไว้กับจำเลย ซึ่งโจทก์หรือ ส. ผู้เป็นหุ้นส่วนมีสิทธิฟ้องจำเลยได้โดยลำพังก็ตาม แต่การฟ้องคดีก็ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน เมื่อโจทก์และ ส. ยังเป็นหุ้นส่วนกันอยู่ การที่โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้เฉพาะส่วนของตนก็หนึ่ง จึงเป็นการฟ้องเรียกหนี้สินของห้างหุ้นส่วนสามัญในฐานะส่วนตัว โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยชำระเงินตามฟ้องได้

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๒๖๔/๒๕๔๗)

๒) ถ้าหุ้นส่วนมิได้ตกลงตั้งผู้จัดการกันไว้ แต่มีข้อตกลงให้จัดการร่วมกัน

ถ้าได้ตกลงกันไว้ว่าการทำงานของห้างหุ้นส่วนนั้นให้เป็นไปตามเสียงข้างมากแห่งผู้เป็นหุ้นส่วน ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งมีเสียงเป็นคะแนนหนึ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ลงหุ้นด้วยมากหรือน้อย

(มาตรา ๑๐๓๔)

- การที่ผู้เป็นหุ้นส่วน ๕ คน รวมทั้ง อ. ได้ร่วมกันลงชื่อในใบมอบอำนาจให้ พ. ผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งเป็นโจทก์ฟ้องคดีเกี่ยวกับกิจการของหุ้นส่วน ย่อมถือว่าฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนหาใช่ฟ้องคดีแทนผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะไม่ ฉะนั้น หากจะมีการถอนการมอบอำนาจให้ฟ้องคดี ก็ชอบที่จะกระทำโดยผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนร่วมกันหรือกระทำโดยเสียงข้างมาก การที่ อ. แต่เพียงคนเดียวยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ด้วยตนเองโดยขอถอนการมอบอำนาจให้ พ. โดยผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นๆ มิได้ยินยอมด้วย จึงหาทำให้การมอบอำนาจให้ พ. ฟ้องคดีตามใบมอบอำนาจเสียไปไม่ และ อ. ไม่มีสิทธิขอเป็นโจทก์ดำเนินคดีต่อไปได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘๒/๒๕๑๘)

กรณีกฎหมายบังคับให้จัดการร่วมกัน

การจัดการในเรื่องสำคัญ ไม่ว่าหุ้นส่วนมีการตกลงตั้งผู้จัดการกันไว้หรือไม่ก็ตาม หุ้นส่วนทุกคนจะต้องหาหรือเพื่อออกเสียงลงมติในเรื่องสำคัญ ดังนี้

๑. การให้หุ้นส่วนออกจากห้างฯ เพราะไม่ส่งส่วนลงหุ้นเลย ด้วยมติเอกฉันท์ หรือเสียงข้างมากตามข้อสัญญาระบุไว้ (มาตรา ๑๐๓๑)

๒. การเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาจัดตั้งห้างฯ ด้วยมติเอกฉันท์ เว้นแต่มีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๓๒) และ

๓. การชักนำบุคคลอื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วยมติเอกฉันท์ เว้นแต่มีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๔๐)

มาตรฐานการจัดการห้างหุ้นส่วน

- กรณีหุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้เป็นหุ้นส่วนจำต้องจัดการงานของห้างหุ้นส่วนด้วยความระมัดระวังให้มากเสมือนกับจัดการงานของตนเอง (มาตรา ๑๐๓๙)
- กรณีผู้มีได้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนมิได้เป็นผู้จัดการเข้ามาจัดการงานของห้างหุ้นส่วน หรือหุ้นส่วนผู้จัดการกระทำล่วงขอบอำนาจของตน ให้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยการงานนอกสั่ง (มาตรา ๑๐๔๓) นั่น คือ จะต้องจัดการงานไปในทางสมประโยชน์ตามความประสงค์ของห้างฯ ตัวการ มิฉะนั้นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่ที่ได้จัดการนั้น (มาตรา ๓๙๕, ๓๙๖) ถ้าจัดการสมประโยชน์ฯ ของห้าง ก็มีสิทธิเรียกเงินทดรองจ่ายคืนได้ หรือเรียกให้ห้างฯ ชำระหนี้แทนตนได้ (มาตรา ๔๐๑, ๘๑๖ วรรคสอง)

ผลการจัดการห้างหุ้นส่วน

บำเหน็จ - ผู้เป็นหุ้นส่วนไม่มีสิทธิจะได้รับบำเหน็จเพื่อที่ได้จัดการงานของห้างหุ้นส่วน เว้นแต่จะได้มีความตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๔๖)

ความรับผิด - ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นนั้น ให้บังคับด้วยบทบัญญัติว่าด้วยตัวแทน (มาตรา ๑๐๔๒) เช่น ต้องจัดการภายในขอบอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการ (มาตรา ๘๒๐) แต่แม้เกินขอบอำนาจ หุ้นส่วนอื่นอาจร่วมรับผิดชอบบุคคลภายนอกได้ เพราะมีการให้สัตยาบันแก่การนั้น (มาตรา ๘๒๓) หรือฐานตัวแทนชัด (มาตรา ๘๒๑) หรือเพราะทางปฏิบัติมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอยู่ภายในขอบอำนาจ (มาตรา ๘๒๒)

ตัวอย่าง บทเฉพาะ เช่น หุ้นส่วนที่มีใช้หุ้นส่วนผู้จัดการ จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างฯ นั้น (มาตรา ๑๐๕๐)

นิติสัมพันธ์ระหว่าง บริษัทจำเลยกับ นางสาว ส. และนาย ส. จำเลยร่วมทั้งสอง โดยบริษัทจำเลยเป็นผู้ออกเงิน จำเลยร่วมทั้งสองเป็นผู้ลงแรงสั่งซื้อสินค้าจากบริษัท โลหะ ท.โจทก์ ไปขายต่อแก่บุคคลอื่นนำกำไรที่ได้มาแบ่งปันกัน อันมีลักษณะเป็น สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๑๒ และมาตรา ๑๐๒๕

เมื่อนางสาว ส. จำเลยร่วมที่ ๑ สั่งซื้อและรับสินค้าไปจากโจทก์ตามทางการค้า ของห้างหุ้นส่วนเป็นปกติที่เคยปฏิบัติ ถือว่าได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้า ขายของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อขึ้น เพราะ จัดการไปเช่นนั้นตามมาตรา ๑๐๕๐ บริษัทจำเลยจึงไม่อาจกล่าวอ้างว่าไม่ได้สั่งซื้อ สินค้าและไม่ได้รับสินค้าตามฟ้องขึ้นต่อสู้เพื่อไม่ชำระราคาแก่โจทก์ตามหลักกฎหมาย ดังกล่าวได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๒๑/๒๕๖๖)

หนี้ที่เกิดแต่กิจการโรงรับจำนำของห้างหุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เป็นหนี้ผูกพันส่วนตัวผู้เป็นหุ้นส่วน ไม่ใช่ลูกหนี้เป็นคนละคนไปจากผู้เป็นหุ้นส่วน เมื่อโจทก์เจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนฟ้องจำเลยผู้เป็นหุ้นส่วนให้เป็นบุคคลล้มละลายแล้วนาย ช.หุ้นส่วนอีกคนหนึ่งเอาเงินของห้างหุ้นส่วนชำระหนี้ให้ผู้คัดค้านเจ้าหนี้คนอื่นหนึ่งของห้างหุ้นส่วน ก็ถือว่าผู้คัดค้านกระทำแทนหุ้นส่วนอื่นรวมทั้งผู้ล้มละลายด้วย ตาม ปพ.พ. มาตรา ๑๐๓๓, ๑๐๔๒ เมื่อการนั้นทำให้เจ้าหนี้ได้เปรียบกัน ต้องตาม มาตรา ๑๑๕ แห่ง พระราชบัญญัติล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมขอให้ศาลสั่งเพิกถอนได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๐/๒๕๐๕)

ข้อสังเกต ห้างฯ ไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ไม่อาจถูกฟ้องให้ล้มละลายได้ แต่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์นำมูลหนี้ของห้างฯ มาฟ้องหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งให้ล้มละลายได้ดังเช่นคดีนี้

การประกอบกิจการค้าขายแข่งห้างหุ้นส่วน

ห้ามมิให้ผู้เป็นหุ้นส่วน (ทุกคนแม้มิได้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ) ประกอบกิจการ ซึ่งมีสภาพดุจเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น โดยมีได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ

การฝ่าฝืนต่อบทบัญญัตินี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ชอบที่จะเรียกเอาผลกำไรซึ่งผู้นั้นหาได้ทั้งหมด หรือเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ห้างหุ้นส่วนได้รับความเสียหายเพราะเหตุ นั้น แต่ห้ามมิให้ฟ้องเรียกเมื่อพ้นเวลา ๑ ปี นับแต่วันทำการฝ่าฝืน (มาตรา ๑๐๓๘)

-การประกอบกิจการ หมายถึง การจัดการแม้ไม่ได้เป็นของตนเอง และไม่ว่าในฐานะใด เช่น ตัวแทน หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้จัดการ กรรมการบริษัท ก็ต้องห้ามทั้งสิ้น

การประกอบกิจการค้าขายแข่งห้างหุ้นส่วน

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน นอกจากห้ามหุ้นส่วนมิให้ประกอบกิจการสภาพ
คู่กันและเป็นการแข่งขันกับห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลแล้ว หากมีห้างหุ้นส่วนอื่นประกอบ
กิจการแข่งกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ก็ห้ามมิให้หุ้นส่วนของตนเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่
จำกัดความรับผิด (แต่เข้าไปเป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดได้) ในห้างหุ้นส่วนดังกล่าว เว้นแต่จะ
ได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ หรือ หุ้นส่วนอื่นรู้อยู่แล้วในเวลาลงทะเบียนห้าง
หุ้นส่วนนั้น และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนก็ไม่ได้บังคับให้ถอนตัวออก (มาตรา ๑๐๖๖)

หากฝ่าฝืนนอกจากห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล (หุ้นส่วนเรียกส่วนตัวไม่ได้) มีสิทธิเรียกเอาผล
กำไรหรือค่าสินไหมทดแทนแล้ว หุ้นส่วนอื่นยังมีสิทธิเรียกให้เลิกห้างหุ้นส่วนได้ด้วย (มาตรา
๑๐๖๗) หรือ ขอให้กำจัดหุ้นส่วนดังกล่าวแทนการเลิกห้างได้ (มาตรา ๑๐๕๘)

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดประกอบกิจการค้าขายแข่ง
กับห้างหุ้นส่วนจำกัดได้ (มาตรา ๑๐๙๐) กรณีบริษัทจำกัดไม่ห้ามผู้ถือหุ้นเช่นกัน ห้ามเฉพาะ
กรรมการ (มาตรา ๑๑๖๘)

โจทก์ทั้งห้ากับผู้อื่นอีก ๒ คน เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ประกอบ
กิจการค้าปุ๋ยทุกชนิด โดยมีจำเลยทั้งสองเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ต่อมาจำเลยทั้งสองกับ
ผู้อื่นอีก ๕ คน รวมเป็น ๗ คน เป็นผู้ถือหุ้นและจำเลยทั้งสองเป็นกรรมการในบริษัท
ท. จำกัด ที่ประกอบกิจการมีสภาพเป็นอย่างเดียวกันและเป็นการแข่งขันกับกิจการ
ของห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ซึ่งมาตรา ๑๐๖๖ และมาตรา ๑๐๖๗ วรรคหนึ่งและ
วรรคสาม บัญญัติให้ห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนจะเรียกเอาผลกำไรทั้งหมด หรือเรียก
เอาค่าสินไหมทดแทนซึ่งห้างหุ้นส่วนได้รับจากจำเลยทั้งสองเพราะเหตุนั้นไว้เป็นการ
เฉพาะแล้ว จึงไม่อาจฟ้องบังคับผู้ฝ่าฝืนให้หยุดประกอบกิจการที่ฝ่าฝืนนั้นได้ ซึ่งอาจ
เป็นเหตุให้บุคคลภายนอกผู้สุจริตได้รับความเสียหาย จึงให้ยกคำขอของโจทก์ทั้ง
ห้าที่ขอให้จำเลยทั้งสองหยุดประกอบกิจการในบริษัท ท. (คำพิพากษาฎีกาที่
๘๕๓๒/๒๕๕๙)

ส่วนที่ ๓ ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นส่วนกับบุคคลภายนอก

- การใช้สิทธิต่อบุคคลภายนอก

ระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งจะเรียกเอาส่วนของตนจากหุ้นส่วนอื่น ๆ แม้ในกิจการค้าขายอันใดซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนก็ได้ (มาตรา ๑๐๔๘)

- เมื่อห้างฯ ได้รับผลกำไรจากกิจการค้าแล้ว ย่อมเป็นประโยชน์แก่หุ้นส่วนทุกคนตาม ส่วนลงหุ้น แม้ไม่ปรากฏชื่อหุ้นส่วนผู้เรียกเอาส่วนนั้นในสัญญาก็ตาม

แต่ความเกี่ยวพันกับบุคคลภายนอก ผู้เป็นหุ้นส่วนจะถือเอาสิทธิใด ๆ แก่ บุคคลภายนอกในกิจการค้าขายซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนนั้นหาได้ไม่ (มาตรา ๑๐๔๙) เพราะ ห้างฯ ไม่จดทะเบียนนิติบุคคล ไม่มีรายการจดทะเบียนที่ถือว่าทุกคนทราบตามมาตรา ๑๐๒๒ และหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งอาจทำสัญญากับบุคคลภายนอกโดยมิได้ทำในนามห้างฯ ก็ได้

-หุ้นส่วนที่มีได้เป็นคู่สัญญา จึงฟ้องคดีเองไม่ได้

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ทั้งสี่เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ จำเลยทำสัญญาเช่าโรงภาพยนตร์ของโจทก์ทั้งสี่แล้วจำเลยผิดสัญญา จำเลยให้การว่า สัญญาหุ้นส่วนเอกสารท้ายฟ้องมีบุคคลผู้เป็นหุ้นส่วนรวม ๕ คน แต่ตามหนังสือมอบอำนาจท้ายฟ้องมีหุ้นส่วนลงลายมือชื่อในช่องผู้มอบอำนาจไม่ครบถ้วน ฟ้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง นั้น ตามมาตรา ๑๐๔๙ หุ้นส่วนที่จะฟ้องขอบังคับบุคคลภายนอกในกิจการค้าของห้างหุ้นส่วนจะต้องเป็นผู้มีชื่อในกิจการค้านั้น การที่หุ้นส่วนฟ้องคดีจึงไม่จำเป็นต้องลงชื่อบรรดาผู้ถือหุ้นทุกคน แต่อย่างไรก็ตามปรากฏตามสัญญาเช่าว่ามีแต่ชื่อโจทก์ที่ ๑ ในสัญญา ไม่ปรากฏชื่อโจทก์ที่ ๒ ถึงที่ ๔ ด้วย โจทก์ที่ ๒ ถึงที่ ๔ จึงไม่อาจถือสิทธิใด ๆ แก่จำเลยในการเช่านี้ และไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๗๘/๒๕๓๕)

-หุ้นส่วนที่มีได้เป็นคู่สัญญา แต่ถ้าชื่อทางการค้าปรากฏชื่อของตนด้วยก็ฟ้อง
ได้ เช่น เฉพาะนาย ก.ลงนามทำสัญญา ในนามห้างฯ A กับนายแดง ต่อมานาย
แดงผิดสัญญา นาย A ก็ฟ้องให้นายแดงชำระหนี้ได้

-ห้างฯ มิใช่นิติบุคคลจึงฟ้องในนามห้างฯ ไม่ได้ (ฎีกาที่ ๗๖๙/๒๔๗๙, ๒๕๙/
๒๕๒๖)

-แต่กรณีมูลแห่งนี้เป็นนิติเหตุ เช่น ห้างฯ ถูกกระทำละเมิด หุ้นส่วนคนใด
คนหนึ่งก็ฟ้องผู้กระทำละเมิดได้ (ฎีกาที่ ๑๗๗๑/๒๔๙๙)

- การใช้สิทธิต่อบุคคลภายนอก (ต่อ)

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตน (มาตรา ๑๐๖๕) เพราะรายการจดทะเบียนจะปรากฏรายชื่อหุ้นส่วนทุกคนให้คู่สัญญาตรวจสอบได้ และเมื่อพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ถือว่ารู้แก่บุคคลทั้งปวง (มาตรา ๑๐๒๒ ประกอบมาตรา ๑๐๒๑) แต่เป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด คู่ความนำสืบหักล้างได้ (ฎีกาที่ ๘๑๐๖/๒๕๖๐) แต่ไม่นำไปใช้กับความรับผิดชอบทางละเมิด (ฎีกาที่ ๕๖๙/๒๔๘๓)

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัดให้นำมาตรา ๑๐๖๕ มาใช้บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดเช่นกัน ตามมาตรา ๑๐๘๐

ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๒๑ และมาตรา ๑๐๒๒ หนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลที่ระบุว่าจำเลยที่ ๑ เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด มีจำเลยที่ ๓ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการนั้นเป็นเอกสารมหาชน ซึ่ง ป.วิ.พ. มาตรา ๑๒๗ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เมื่อจำเลยที่ ๓ อ้างว่าได้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ ย่อมเป็นหน้าที่ของจำเลยที่ ๓ ที่ถูกเอกสารนั้นมา ยืนยันต้องนำสืบถึงความไม่ถูกต้องแห่งเอกสาร แต่พยานหลักฐานที่จำเลยที่ ๓ นำสืบมาไม่มีน้ำหนักหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าว คดีฟังได้ว่า จำเลยที่ ๓ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการและหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบของจำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๓ จึงต้องร่วมรับผิดชอบในบรรดาหนี้ภาษีอากรของห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ ต่อกรมสรรพากรโจทก์ โดยไม่จำกัดจำนวน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๗๗ (๒)

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๑๐๖/๒๕๖๐)

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล โจทก์ ฟ้องว่า จำเลยยึดทรัพย์ของโจทก์ด้วยความจงใจหรือประมาททำให้โจทก์เสียหาย ศาลแพ่งเห็นว่าโจทก์ได้แสดงในทะเบียนหุ้นส่วนได้ว่าเป็นห้างหุ้นส่วนของโจทก์ที่จดทะเบียนแล้ว การกระทำของจำเลยเป็นการละเมิดทำให้ โจทก์เสียหาย พิพากษาให้ จำเลยใช้ค่าเสียหายให้ โจทก์ จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าโจทก์ทำให้จำเลยหลงเข้าใจผิดว่าห้างหุ้นส่วนสามัญนี้เป็นของนาย ช. การกระทำของจำเลยยังหาเป็นการละเมิดไม่ พิพากษากลับยกฟ้อง โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่า แม้จะถือว่าเมื่อห้างจดทะเบียนแล้วย่อมโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาและถือว่าบุคคลทั้งปวงรู้แล้วนั้น เป็นกรณีที่จะต้องพิจารณาในเมื่อวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบในทางนิติกรรมสัญญา คดีนี้โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานฐานละเมิด แต่ข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าจำเลยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์เสียหาย คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ชอบแล้ว

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๙/๒๔๘๓)

- การใช้สิทธิต่อบุคคลภายนอก (ต่อ)

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตน (มาตรา ๑๐๖๕) เพราะรายการจดทะเบียนจะปรากฏรายชื่อหุ้นส่วนทุกคนให้คู่สัญญาตรวจสอบได้ และเมื่อพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ถือว่ารู้แก่บุคคลทั้งปวง (มาตรา ๑๐๒๒ ประกอบมาตรา ๑๐๒๑) แต่เป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด คู่ความนำสืบหักล้างได้ (ฎีกาที่ ๘๑๐๖/๒๕๖๐) แต่ไม่นำไปใช้กับความรับผิดชอบทางละเมิด (ฎีกาที่ ๕๖๙/๒๔๘๓)

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัดให้นำมาตรา ๑๐๖๕ มาใช้บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดเช่นกัน ตามมาตรา ๑๐๘๐

- ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก

ข้อจำกัดอำนาจ ห้ามหุ้นส่วนซึ่งมิได้จดทะเบียนนั้น แม้มีข้อจำกัดอำนาจของ
หุ้นส่วนในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ข้อจำกัดเช่นนั้นก็ห้ามมีผลถึง
บุคคลภายนอกไม่ (มาตรา ๑๐๕๓)

กรณีห้ามหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการที่
ลงทะเบียนโฆษณาไว้แล้ว ถือว่ามีผลผูกพันบุคคลภายนอก (มาตรา ๑๐๖๔ (๖)
ประกอบมาตรา ๑๐๒๒)

กรณีห้ามหุ้นส่วนจำกัด ข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการ มีผลผูกพัน
บุคคลภายนอกเมื่อลงทะเบียนโฆษณาไว้แล้วเช่นกัน (มาตรา ๑๐๗๘ (๗)
ประกอบมาตรา ๑๐๒๒)

ตามหนังสือรับรองของสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท ข้อ ๔ ระบุ
ว่า ข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดโจทก์ ไม่มี แสดงว่าใน
หนังสือรับรองดังกล่าวมิได้บังคับว่าเมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการลงชื่อแล้วต้องมีตราสำคัญของ
โจทก์ประทับไว้ด้วยจึงจะกระทำการแทนโจทก์ได้ ดังนั้น สัญญาเช่าซื้อระหว่างโจทก์
กับจำเลยทั้งสอง ที่ ข.หุ้นส่วนผู้จัดการลงลายมือชื่อโจทก์โดยมิได้ประทับตราสำคัญ
ของโจทก์ย่อมเป็นสัญญาที่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์มีอำนาจฟ้องให้จำเลยทั้งสองรับ
ผิดตามสัญญาเช่าซื้อได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๓๔/๒๕๓๘)

- ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก (ต่อ)

มีความรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน ในกิจการที่หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วน (มาตรา ๑๐๕๐, ๑๐๒๕) "Ordinary course of business" หมายถึงการดำเนินธุรกรรมไปตามปกติการค้าภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างฯ โดยพิจารณาตามสภาพแห่งกิจการ การงานของห้างฯ และประเพณีทางการค้า และมีลักษณะดังนี้

-หุ้นส่วนต้องจัดการในนามของห้างฯ (ถ้าทำในนามตนเองเป็นกรณีแข่งขันกับห้างฯ มาตรา ๑๐๓๘) ไม่ว่าจะมิมูลเหตุจูงใจเพราะทุจริต หรือมีอำนาจจัดการหรือไม่ก็ตาม (เช่น จัดการงานนอกสั่ง) จึงเป็นไปตามหลักกฎหมายปิดปาก [Estoppel] หุ้นส่วนคนอื่น และหลักลูกหนี้ร่วม ป.พ.พ. มาตรา ๒๙๑ เพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้สุจริต ไม่ว่าการจัดการนั้นจะก่อให้เกิดมูลหนี้ใดก็ตามรวมมูลละเมิด

จำเลยทั้งสามเป็นหุ้นส่วนมีวัตถุประสงค์ร่วมกันประกอบกิจการรับจ้างถมดิน โดยตกลงมอบหมายให้จำเลยที่ ๑ เป็นผู้รับผิดชอบส่งมอบงานและรับค่าจ้างถมดินด้วยการที่จำเลยที่ ๑ ว่าจ้างช่างให้โจทก์ทั้งสองถมดินในที่ดินบางส่วนซึ่งจำเลยที่ ๑ ทำสัญญาจ้างกับบริษัทผู้ว่าจ้าง แม้จำเลยที่ ๑ จะมีได้รับมอบหมายจากผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นโดยตรง แต่กิจการที่จำเลยที่ ๑ ทำไปนั้นก็เพื่อให้สามารถส่งมอบงานให้บริษัทผู้ว่าจ้างทันตามสัญญาจึงอยู่ภายในกรอบแห่งวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายโดยตรงของการจัดตั้งห้างหุ้นส่วนอันถือได้ว่าเป็นการจัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนด้วย ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๕๐ ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น ดังนั้น จำเลยที่ ๓ จึงต้องผูกพันรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ ๑ ในหนี้อันเกิดจากการว่าจ้างโจทก์ทั้งสองดังกล่าว

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๒๙๓/๒๕๔๐)

กรณีกู้เงิน

- เมื่อจำเลยที่ ๑ หุ้่นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนสามัญ และที่ ๙ ลงนามในสัญญาในฐานะผู้กู้เงินโจทก์ ตามปกติบุคคลทั้งสองนี้เท่านั้นจะต้องรับผิดชอบตามสัญญา นี้ จะให้บุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญาด้วยต้องรับผิดชอบหาได้ไม่ เว้นแต่ โจทก์ พิสูจน์ได้ว่าจำเลยที่ ๑ ลงนามในฐานะเป็นผู้จัดการหรือตัวแทนของห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือนำเงินที่กู้ขึ้นมาใช้ในกิจการของห้างหุ้นส่วน ดังนี้ ตามข้อนำสืบของโจทก์คงได้ความเพียงว่า จำเลยที่ ๗ และ ๘ เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญ เมื่อโจทก์นำสืบไม่ได้ว่าห้างหุ้นส่วนดังกล่าวได้เชิดหรือแสดงออกให้โจทก์หลงเชื่อ ว่า จำเลยที่ ๑ ได้กู้เงินไปในฐานะตัวแทนของห้างหุ้นส่วน หรือนำเงินไปใช้ในกิจการของห้างหุ้นส่วน จำเลยที่ ๗ และที่ ๘ มิได้เป็นคู่สัญญาด้วย จึงไม่ต้องรับผิดชอบ

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๓/๒๕๐๕)

- ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก

- กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน เมื่อห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนผิदनัดชำระหนี้ เจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนนั้นก็ชอบที่จะเรียกให้ชำระหนี้เอาแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็ได้ (มาตรา ๑๐๗๐) เว้นแต่ ผู้เป็นหุ้นส่วนพิสูจน์ (สิทธิเกี่ยง) ได้ว่า สินทรัพย์ของห้างฯ ยังมีพอที่จะชำระหนี้ได้ และการที่จะบังคับเอาแก่ห้างฯ นั้นไม่เป็นการยาก ซึ่ง แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร (มาตรา ๑๐๗๑) ต่างกับกรณีค้ำประกันตามมาตรา ๖๘๙ ศาลใช้ดุลพินิจไม่ได้

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด ตราบใดที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดยังมีได้เลิกกัน เจ้าหนี้ของห้างย่อมไม่มีสิทธิจะฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบได้ (มาตรา ๑๐๙๕)

ส่วนหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับหุ้นส่วนในห้างฯ จดทะเบียน

ความรับผิดของบุคคลที่แสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนของห้างฯ

บุคคลแสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษร กิริยา หรือยินยอมให้ใช้ชื่อตนเป็นชื่อห้างหุ้นส่วน หรือรู้แล้วไม่คัดค้านปล่อยให้เขาแสดงว่าตนเป็นหุ้นส่วน บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนเสมือนเป็นหุ้นส่วน

(มาตรา ๑๐๕๔ วรรคหนึ่ง)

- เป็นความรับผิดเช่นเดียวกับหลักตัวแทนเขตตามมาตรา ๘๒๑ หรือตามหลักกฎหมายปิดปากมิให้ปฏิเสธต่อบุคคลภายนอกได้ว่าตนเองมิใช่หุ้นส่วน

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนและห้างหุ้นส่วนจำกัด ไม่นำมาตรา ๑๐๕๔ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับ บุคคลดังกล่าวไม่ต้องรับผิดชอบเสมือนเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด เนื่องจากรายชื่อผู้เป็นหุ้นส่วนมีการลงทะเบียนตามมาตรา ๑๐๖๔ (๔), ๑๐๗๘ (๔) (๕) ถือว่ารู้แก่บุคคลทั่วไปแล้วตามมาตรา ๑๐๒๒

เทียบกรณีตัวแทนเขต

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดมีจำเลยที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ จำเลยที่ ๑ โดยจำเลยที่ ๒ ได้เชิดจำเลยที่ ๓ ให้แสดงตนเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของจำเลยที่ ๑ ต่อโจทก์ขอซื้อผลิตภัณฑ์คอนกรีต ๒ ครั้ง แล้วผิคนัดชำระหนี้ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยที่ ๓ เป็นตัวแทนเขตตามมาตรา ๘๒๑ ของจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นตัวการ จำเลยที่ ๓ จึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระค่าสินค้าต่อโจทก์

ปัญหาตามฎีกาของโจทก์ว่า การที่จำเลยที่ ๓ ซึ่งมีได้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ ได้แสดงตนเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของจำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๓ จะต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามมาตรา ๑๐๕๔ หรือไม่ นั้น คดีนี้ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทเพียงว่าจำเลยที่ ๓ เป็นตัวแทนเขตในการสั่งซื้อสินค้าจากโจทก์หรือไม่ เมื่อศาลชั้นต้นไม่ได้กำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทตามมาตรา ๑๐๕๔ ในชั้นชี้สองสถานไว้ และโจทก์ก็ได้คัดค้านแต่อย่างใด ถือได้ว่าโจทก์สละประเด็นข้อนี้แล้ว

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๖๔/๒๕๓๒)

การใช้ชื่อของหุ้นส่วนเป็นชื่อของห้างฯ

- ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ (ไม่เป็นนิติบุคคล) จะถือเอาสิทธิใด ๆ แก่บุคคลภายนอกในกิจการค้าขายซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนนั้นหาได้ไม่ (มาตรา ๑๐๔๙)
 - ห้ามมิให้เอาชื่อของหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดมาเรียกเป็นชื่อห้าง (มาตรา ๑๐๘๑)
 - ถ้าหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดยินยอมให้ใช้ชื่อของตนเป็นชื่อห้าง หุ้นส่วนคนนั้นจะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกเสมือนว่าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด แต่ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกันเองนั้น ความรับผิดของผู้เป็นหุ้นส่วนให้คงบังคับตามสัญญาหุ้นส่วน (มาตรา ๑๐๘๒)
 - ถ้าชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากหุ้นส่วนไปแล้วยังคงใช้เรียกขานติดเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนอยู่ ผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นชอบที่จะเรียกให้งดใช้ชื่อของตนเสียได้ (มาตรา ๑๐๔๗)
- ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนตายไปแล้ว และห้างหุ้นส่วนนั้นยังคงค้าต่อไปในชื่อเดิมของห้าง เหตุเพียงที่คงใช้ชื่อเดิมนั้น หรือใช้ชื่อของหุ้นส่วนผู้ตายควบอยู่ด้วย ก็หาทำให้ความรับผิดมีแก่กองทรัพย์มรดกของผู้ตายเพื่อหนี้นั้นห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังมรณะนั้นไม่ (มาตรา ๑๐๕๔ วรรคสอง)

ห้างหุ้นส่วนจำกัดไฟประหยัดจำเลยที่ ๑ มีจำเลยที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ นางประไพจำเลยที่ ๓ เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบให้ใช้ชื่อของตนระคนเป็นชื่อห้าง เมื่อจำเลยที่ ๑ ได้สั่งซื้อและรับสินค้าไปจากโจทก์ จำเลยที่ ๓ จึงต้องร่วมกับจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ รับผิดชอบต่อโจทก์เสมือนหนึ่งเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๘๒

ตามมาตรา ๑๐๕๔ ไม่อาจนำมาใช้บังคับกับห้างหุ้นส่วนจำกัดได้ เพราะไม่อาจกำหนดได้ว่า บุคคลผู้แสดงตนจะต้องรับผิดชอบเป็นหุ้นส่วนประเภทใด และมาตรา ๑๐๘๒ บัญญัติเฉพาะให้หุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบให้ใช้ชื่อของตนระคนเป็นชื่อห้างต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเสมือนเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบ เมื่อนางประหยัดจำเลยที่ ๔ ไม่ใช่หุ้นส่วนของจำเลยที่ ๑ แม้จะยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายให้ใช้ชื่อของตนระคนเป็นชื่อห้างจำเลยที่ ๑ นั้น จำเลยที่ ๔ ก็หาต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เสมือนเป็นหุ้นส่วนตามมาตรา ๑๐๕๔ ประกอบมาตรา ๑๐๘๐ ไม่

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๒๖/๒๕๔๘)

ความรับผิดของหุ้นส่วนซึ่งได้ออกจากห้างฯ

ผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากหุ้นส่วนไปแล้ว ยังคงต้องรับผิดชอบในหนี้ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกจากหุ้นส่วนไป (มาตรา ๑๐๕๑) ดูวันมูลหนี้เกิดเป็นหลัก แม้ต่อมามีเหตุให้หุ้นส่วนต้องลาออกหรือถูกกำจัดจากห้างฯ ก่อนหนี้ถึงกำหนดชำระ ก็ไม่มีผลให้หลุดพ้นจากหนี้้นั้น (ฎีกาที่ ๔๘๒/๒๔๘๕) ส่วนอายุความการฟ้องร้องถือตามอายุความของมูลหนี้้นั้น

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ความรับผิดของผู้เป็นหุ้นส่วนในหนี้ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนออกจากหุ้นส่วนนั้น ย่อมมีจำกัดเพียง ๒ ปี นับแต่เมื่อออกจากหุ้นส่วน (มาตรา ๑๐๖๘) เป็นระยะเวลาจำกัดความรับผิด ไม่ใช่อายุความ คู่กรณีตกลงเป็นอื่นได้ (ฎีกาที่ ๒๖๑๓/๒๕๒๓)

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด เฉพาะหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดไม่นำมาตรา ๑๐๕๑ มาใช้บังคับ เพราะเจ้าหนี้ไม่อาจฟ้องหุ้นส่วนดังกล่าวได้ ตราบใดที่ห้างฯ ยังไม่เลิกกัน (มาตรา ๑๐๙๕)

ความรับผิดของหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด

ผู้เป็นตราบไต่ห้างหุ้นส่วนจำกัดยังมีได้เลิกกัน ตราบนั้นเจ้าหนี้ของห้างย่อมไม่มีสิทธิ
จะฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดได้

แต่เมื่อห้างหุ้นส่วนนั้นได้เลิกกันแล้ว เจ้าหนี้ของห้างมีสิทธิฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วน
จำพวกจำกัดความรับผิดได้เพียงจำนวนดังนี้ คือ

- (๑) จำนวนลงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนเท่าที่ยังค้างส่งแก่ห้างหุ้นส่วน
- (๒) จำนวนลงหุ้นเท่าที่ผู้เป็นหุ้นส่วนได้ถอนไปจากสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน
- (๓) จำนวนเงินปันผลและดอกเบี้ยซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้รับไปแล้วโดยทุจริตและฝ่าฝืนต่อบทมาตรา ๑๐๘๔ (เช่น ได้รับเงินปันผลไปทั้งที่ห้างฯ ขาดทุน ตามปกติหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดมีสิทธิได้เงินปันผลหรือดอกเบี้ยจากกำไรเท่านั้น แตกต่างกับหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด)

(มาตรา ๑๐๙๕)

ห้างฯ ฟ้องไล่เบี้ยหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดได้หรือไม่ ?

แม้หนี้ค่าภาษีอากรค้างชำระของห้างหุ้นส่วนจำกัดโจทก์จะเกิดขึ้นในระหว่างที่จำเลยยังคงเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดของโจทก์ ก็ถือมิได้ว่าเป็นหนี้สินของจำเลย ซึ่งจะมีความรับผิดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนจำกัด และในระหว่างที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดยังมีได้เลิกกัน เจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนจำกัดย่อมไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดได้ ส่วนการที่ผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากหุ้นส่วนไปแล้วจะยังคงต้องรับผิดในหนี้ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกจากหุ้นส่วนไปตามมาตรา ๑๐๕๑ นั้น มุ่งหมายจะใช้บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งหุ้นส่วนทุกคนจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน จึงไม่อาจนำมาตรา ๑๐๕๑ มาใช้บังคับแก่หุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัดได้ โจทก์จะนำหนี้ค่าภาษีอากรค้างชำระดังกล่าวมาไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยไม่ได้ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดในหนี้ค่าภาษีอากรค้างชำระของโจทก์

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๑/๒๕๖๒)

ความรับผิดของผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนใหม่ในหนี้เดิมของห้างฯ

บุคคลผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนย่อมต้องรับผิดในหนี้ใด ๆ ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย (มาตรา ๑๐๕๒) ถือว่าสมัครใจเข้ามายอมรับผิดในหนี้เดิมของห้างฯ

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนให้นำมาตรา ๑๐๕๒ มาใช้บังคับ

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด หุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด มีความรับผิดเช่นเดียวกับหุ้นส่วนในห้างฯ จดทะเบียน เฉพาะหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด ยังคงรับผิดไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้น (มาตรา ๑๐๗๗ (๑))

กรณีผู้รับโอนหุ้นจากหุ้นส่วนจำกัดความรับผิด

ห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ มีจำเลยที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ได้เชิดให้นาย ก. หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด แสดงต่อบุคคลภายนอกกว่าเป็นผู้มีอำนาจจัดการกิจการงานของจำเลยที่ ๑ โดยนาย ก.ได้ส่งจ่ายเช็คพิพาทไปแลกเงินสดมาจากนาย ส.โจทก์มาใช้ในกิจการของจำเลยที่ ๑ เมื่อเช็คขึ้นเงินไม่ได้ ห้างฯ จำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๒ หุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด และนาย ก. ผู้สอดเข้าไปจัดการงานของจำเลยที่ ๑ จึงต้องร่วมรับผิดต่อโจทก์ สำหรับจำเลยที่ ๓ ได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดในฐานะเป็นผู้รับโอนหุ้นของนาย ก. เมื่อห้างฯ จำเลยที่ ๑ ยังไม่เลิก โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิฟ้องร้องให้จำเลยที่ ๓ รับผิด ตาม ป.พ.พ.

มาตรา ๑๐๙๕

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๓๕/๒๕๒๐)

หนี้เดิมเกิดขึ้นขณะเป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิด ต่อมาจดทะเบียน

เปลี่ยนแปลงเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการแล้วต้องรับผิดเพียงใด ?

เมื่อปรากฏว่าเดิมห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ มีนาย ธ.เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และจำเลยที่ ๒ หุ้นส่วนจำกัดความรับผิด เมื่อนาย ธ. ถึงแก่ความตาย จำเลยที่ ๒ ได้รับ
นางสาว ก.เข้ามาเป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิด และจดทะเบียนแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้
จำเลยที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการแทนนาย ธ. ห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ จึงยังคงอยู่
ต่อมา การจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงผู้เป็นหุ้นส่วนตามที่ตกลงกันสามารถกระทำได้ แม้
จำเลยที่ ๒ จะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการในภายหลัง ก็ต้องรับผิดในหนี้ใด ๆ ซึ่งจำเลย
ที่ ๑ ได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย ตามมาตรา ๑๐๕๒ ประกอบมาตรา
๑๐๗๗ (๒) ๑๐๘๐ และ ๑๐๘๗

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๗๑/๒๕๖๐)

การโอนหุ้นและการชักนำบุคคลอื่นเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างฯ

ห้ามมิให้ชักนำเอาบุคคลผู้อื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๔๐) และการโอนส่วนกำไร (มีผลเป็นการโอนหุ้น) ของตนให้แก่บุคคลภายนอกโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่น บุคคลภายนอกนั้นหากกลายเป็นหุ้นส่วนด้วยไม่ (มาตรา ๑๐๔๑)

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนให้นำมาตรา ๑๐๔๐, ๑๐๔๑ มาใช้บังคับ

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด จะโอนหุ้นของตนปราศจากความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ ก็โอนได้ (มาตรา ๑๐๔๑) สำหรับหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดให้นำหลักเกณฑ์ของห้างฯ จดทะเบียนมาใช้บังคับ การโอนหุ้นและการชักนำบุคคลภายนอกเข้าเป็นหุ้นส่วนจึงต้องได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดทุกคน แต่ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด

การโอนหุ้นและการชักนำบุคคลอื่นเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างฯ (ต่อ)

- การจำหน่ายเฉพาะส่วนของตนในทรัพย์สินที่นำมาให้ใช้หรือกรรมสิทธิ์รวมของห้างหุ้นส่วนสามัญ ไม่ถือว่าเป็นการชักนำบุคคลอื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนโดยไม่ได้รับความยินยอม ตามมาตรา ๑๐๔๐ (ฎีกาที่ ๓๗๔๐/๒๕๔๒ อ้างแล้ว)

การโอนหุ้นให้บุคคลอื่นภายหลังห้างฯ เลิกกันแล้ว

- ห้างหุ้นส่วนสามัญที่มีได้จดทะเบียน เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนมีมติให้เลิกความเป็นหุ้นส่วนก็สิ้นสุดลง จะนำมาตรา ๑๒๔๙-๑๐๔๐ มาใช้บังคับมิได้ ผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมโอนหุ้นของตนได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนคนอื่น และผู้รับโอนหุ้นมาย่อมเป็นผู้เสียหายในทางอาญามอบให้บุคคลอื่นฟ้องแทนได้ (ฎีกาที่ ๔๑/๒๕๔๓)

การโอนหุ้นระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเองในห้างฯ

- การโอนหุ้นระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง ไม่อยู่ในบังคับ มาตรา ๑๐๔๐

การเลิกจ้างหุ้นส่วนสามัญ

(๑) เลิกกันโดยข้อสัญญาด้วยเหตุดังต่อไปนี้

๑. เมื่อมีกรณีตามที่สัญญากำหนดเหตุที่จะเลิกกัน
๒. เมื่อสิ้นกำหนดเวลาตามที่สัญญากำหนดไว้โดยเฉพาะ
๓. เมื่อเสร็จการอย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียวตามที่สัญญาทำไว้

(มาตรา ๑๐๕๕ (๑) (๒) (๓))

- แม้ไม่มีข้อสัญญากำหนดไว้ แต่เมื่อมีข้อพิพาทระหว่างหุ้นส่วนก็อาจทำสัญญา
ประนีประนอมยอมความตกลงเลิกจ้างฯ กันได้ จึงไม่อยู่ในบังคับมาตรา ๑๐๕๕, ๑๐๕๖,
๑๐๕๗ (ฎีกาที่ ๑๐๓๘-๑๐๓๙/๒๕๒๓)

การเลิกห้างหุ้นส่วน (ต่อ)

(๒) เลิกกันโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

๒.๑ เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนบอกเลิกล่วงหน้าแก่หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ไม่น้อยกว่า ๖ เดือน เมื่อสิ้นรอบปีบัญชีตามกำหนดไว้ในมาตรา ๑๐๕๖ กรณีห้างหุ้นส่วนตั้งขึ้นโดยไม่มีกำหนด

๒.๒ เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

(มาตรา ๑๐๕๕ (๔) (๕))

- “ผู้ไร้ความสามารถ” หมายถึง เป็นผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๙ ถึง ๓๖

การเลิกห้างหุ้นส่วน (ต่อ)

ในกรณีหุ้นส่วนบอกเลิก ตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ในมาตรา ๑๐๕๕ (๔) หรือ (๕) นั้น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่รับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไป สัญญาหุ้นส่วนนั้นก็ยังคงใช้ได้ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน

(มาตรา ๑๐๖๐)

-สามีจำเลยหุ้นส่วนผู้จัดการและโจทก์หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบจัดตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด เมื่อสามีจำเลยตาย มีการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นจากสามีจำเลยเป็นจำเลย แม้จำเลยไม่ได้ลงหุ้นอีกแต่เข้ามาเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการโดยมีทรัพย์สินของสามีจำเลยในห้างฯ อันเป็นมรดกตกได้แก่จำเลยเป็นการลงหุ้น (ฎีกาที่ ๑๗๖๘/๒๕๒๐)

-กรณีมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบล้มละลาย เมื่อ จ.พ.ท.เข้าจัดการทรัพย์สินยึดหุ้นของลูกหนี้ออกขายทอดตลาด หุ้นส่วนอื่นรับซื้อหุ้นนั้นไว้ ห้างฯ ก็ยังคงอยู่ต่อไปได้

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน นอกจากในกรณีที่ทั้งหลายที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๕๕ (หุ้นส่วนล้มละลาย) ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนย่อมเลิกกัน เมื่อห้างหุ้นส่วนนั้นล้มละลาย (มาตรา ๑๐๖๙)

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด การที่หุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบล้มละลาย หรือตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ หาเป็นเหตุให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดต้องเลิกกันไม่ เว้นแต่จะได้มีข้อสัญญากันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๙๒)

ถ้าหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบผู้ใดตาย ทายาทย่อมเข้าเป็นหุ้นส่วนแทนที่ผู้ตายได้ เว้นแต่จะได้มีข้อสัญญากันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๐๙๓)

ถ้าหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบผู้ใดล้มละลาย ต้องเอาหุ้นของผู้นั้นในห้างหุ้นส่วนออกขายเป็นสินทรัพย์ในกองล้มละลาย (มาตรา ๑๐๙๔)

การเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัด

ตราบใดห้างหุ้นส่วนจำกัดยังมิได้เลิกกัน เจ้าหนี้ของห้างย่อมไม่มีสิทธิจะฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดได้

แต่เมื่อห้างหุ้นส่วนนั้นได้เลิกกันแล้ว เจ้าหนี้ของห้างมีสิทธิฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดได้เพียงจำนวนดังนี้ คือ

- (๑) จำนวนลงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนเท่าที่ยังค้างส่งแก่ห้างหุ้นส่วน
- (๒) จำนวนลงหุ้นเท่าที่ผู้เป็นหุ้นส่วนได้ถอนไปจากสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน
- (๓) จำนวนเงินปันผลและดอกเบี้ยซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้รับไปแล้วโดยทุจริตและฝ่าฝืนต่อบท
มาตรา ๑๐๘๔ (ต้องเป็นเงินปันผลและดอกเบี้ยจากกำไรเท่านั้น)

(มาตรา ๑๐๘๕)

การเลิกห้างหุ้นส่วน (ต่อ)

(๓) เลิกกันโดยคำสั่งศาล ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ห้างหุ้นส่วนสามัญเลิกกันเสียโดยเหตุดังต่อไปนี้ได้

๓.๑ เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนล่วงละเมิดบทบังคับใด ๆ อันเป็นข้อสาระสำคัญซึ่งสัญญาหุ้นส่วนกำหนดไว้แก่ตน โดยจงใจหรือเลินเล่ออย่างร้ายแรง

๓.๒ เมื่อกิจการของห้างหุ้นส่วนจะทำได้ก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้อีก

๓.๓ เมื่อมีเหตุอื่นใด ๆ ทำให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเหลือวิสัยที่จะดำรงคงอยู่ต่อไปได้

(มาตรา ๑๐๕๗)

หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบเลิกห้างได้หรือไม่

โจทก์ทั้งสี่เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบว่า จำเลยที่ ๒ ในฐานะหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ ได้กระทำล่วงละเมิดบดบังคับอันเป็นข้อสาระสำคัญซึ่งสัญญาหุ้นส่วนกำหนดไว้แก่โจทก์ทั้งสี่โดยจงใจ มีเหตุทำให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเหลือวิสัยที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ตามมาตรา ๑๐๕๗ (๓) แต่เมื่อบทบัญญัติในเรื่องห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่ได้กล่าวถึงว่าหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบมีสิทธิขอเลิกห้างฯ ได้หรือไม่ จึงต้องนำบทบัญญัติในเรื่องการเลิกห้างฯ ของห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้บังคับตามมาตรา ๑๐๘๐ บัญญัติไว้ และมีผลให้หุ้นส่วนคนใดอาจร้องขอให้ศาลสั่งเลิกห้างฯ ตามมาตรา ๑๐๕๗ (๓) ได้ ดังนั้น โจทก์ทั้งสี่ย่อมมีอำนาจฟ้องขอเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ และจัดการชำระบัญชีได้

(คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๓๔/๒๕๖๑)

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วน

เมื่อห้างหุ้นส่วนเลิกกันแล้วก็ให้จัดการชำระบัญชี เว้นแต่จะได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน หรือว่าห้างหุ้นส่วนนั้นศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย (เดิม พรบ.ล้มละลาย ร.ศ. ๑๓๐ มาตรา ๓๕ ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนอาจถูกฟ้องให้ล้มละลายได้ **ปัจจุบันกฎหมายยกเลิกแล้ว**)

ถ้าการเลิกห้างหุ้นส่วนนั้นได้เป็นไปโดยที่เจ้าหนี้ของผู้เป็นหุ้นส่วนได้ให้คำบอกกล่าว (หมายถึงเจ้าหนี้ของหุ้นส่วนบังคับคดี) หรือหุ้นส่วนล้มละลายก็ดี จะงดการชำระบัญชีเสียได้ต่อเมื่อเจ้าหนี้คนนั้น หรือเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ยินยอมด้วย

การชำระบัญชื่อนั้น ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดด้วยกันจัดทำ หรือให้บุคคลอื่นซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้แต่งตั้งขึ้นนั้นเป็นผู้จัดทำ

การแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี ให้วินิจฉัยชี้ขาดโดยคะแนนเสียงข้างมากของผู้เป็นหุ้นส่วน

(มาตรา ๑๐๖๑)

)

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วน (ต่อ)

-ถ้าห้างหุ้นส่วนยังไม่เลิกกิจการ ผู้เป็นหุ้นส่วนจะฟ้องขอแบ่งทุนกำไรโดยไม่ขอให้เลิกห้างหุ้นส่วนและไม่ชำระบัญชีด้วยไม่ได้ (ฎีกาที่ ๖๔๒/๒๔๗๒)

-ลำดับในการชำระบัญชีเป็นไปตามมาตรา ๑๐๖๒

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด เมื่อเลิกกัน ต้องมีการชำระบัญชีเสมอ ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๒๔๗ ถึง ๑๒๗๓ จะตกลงเลิกกันโดยไม่มี การชำระบัญชีอย่างเช่นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนไม่ได้

.....